

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**TRESTNÝ ČIN ZANEDBÁNÍ POVINNÉ VÝŽIVY
V PŘÍPRAVNÉM ŘÍZENÍ**

Autor práce: Aleš Petržíla, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinované studium

Vedoucí práce: JUDr. Jan Bouchal

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

*Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Janu Bouchalovi za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.*

ABSTRAKT

PETRŽÍLA, A. *Trestný čin zanedbání povinné výživy v přípravném řízení : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s. 2016, 67 s. Vedoucí bakalářské práce : JUDr. Jan Bouchal.

Klíčová slova: výživné, vyživovací povinnost, zanedbání povinné výživy, trestní zákoník, přípravné řízení.

Bakalářská práce se zabývá trestným činem zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku a s ním souvisejícím přípravným řízením ve smyslu trestního řádu. Práce vysvětluje základní pojmy a jednotlivé druhy vyživovací povinnosti, zejména ve vztahu rodičů vůči svým dětem. Zaměřuje se na rozbor skutkové podstaty tohoto trestného činu, jeho srovnání v minulé a současné právní legislativě. Následuje zvláštní ustanovení o trestání. Poté popisuje jednotlivé úseky přípravného řízení. Dále se věnuje důsledkům rozpadu vztahů do života dětí, na což navazuje analýza návrhu zákona o zálohovaném výživném. Nedílnou součástí práce je provedené dotazníkové šetření. V závěru uvádí vyživovací povinnosti v číselných hodnotách.

ABSTRACT

PETRŽÍLA, A. *The Crime Neglect of Mandatory Nutrition in the Pre-trial Proceedings : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2016. 67 p. Supervisor : JUDr. Jan Bouchal.

Keywords: maintenance, maintenance obligation, neglect of mandatory nutrition, Penal Code, pre-trial proceedings.

The bachelor thesis deals with the neglect of the mandatory nutrition offense under § 196 of the Penal Code and the related pre-trial proceedings under the Criminal Code. The thesis explains the basic terms and different kinds of maintenance obligations particularly in relation of parents towards their children. It aims at the analysis of this crime's merits, its comparison in the past and present legislation. Specific provisions of punishment follow. Next it describes individual parts of the pre-trial proceedings. It also discusses the consequences of the disintegration of relationships in the life of children, which is followed by the analysis of the law regarding maintenance payments advances. An integral part of the work is a questionnaire survey. The conclusion includes maintenance obligations in numerical terms.

Obsah

ÚVOD	7
1 Cíl a metodika bakalářské práce.....	9
2 Všeobecná kritéria vyživovací povinnosti	11
2.1 Historie vyživovací povinnosti	11
2.2 Základní pojmy.....	12
3 Jednotlivé druhy vyživovací povinnosti	15
3.1 Výživné na nezletilé dítě.....	15
3.2 Výživné na zletilé dítě	20
3.3 Ostatní druhy výživného	21
4 Trestný čin zanedbání povinné výživy	24
4.1 Srovnání předchozí a současné právní legislativy	24
4.2 Skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy	26
5 Související ustanovení trestního zákoníku.....	30
5.1 Zvláštní ustanovení o trestání	30
5.2 Zvláštní ustanovení o účinné lítosti	32
6 Přípravné řízení	33
6.1 Prověřování	33
6.1.1 Trestný čin zanedbání povinné výživy v rámci prověřování	35
6.2 Vyšetřování	39
6.2.1 Trestný čin zanedbání povinné výživy v rámci vyšetřování.....	41
6.3 Zkrácené přípravné řízení u trestného činu zanedbání povinné výživy	42
7 Následky rozpadu vztahu či rozvratu manželství na život dětí	45
8 Zálohované výživné	47
8.1 Historický vývoj zálohovaného výživného	48
8.2 Současná právní úprava zálohovaného výživného v ostatních členských státech EU ..	50
8.3 Způsoby vymáhání výživného v současné právní úpravě	51
8.4 Připravované varianty zálohovaného výživného v ČR	52
9 Začlenění vyživovací povinnosti ve Školním vzdělávacím programu	55
10 Statistické údaje.....	57
11 Míra informovanosti veřejnosti o problematice vyživovací povinnosti	59
Závěr	63
Seznam použitých zdrojů	66

ÚVOD

Vyživovací povinnost lze chápat jako povinnosti určitého subjektu vůči jinému. Tato vzniká např. uzavřením manželství, narozením dítěte, osvojením dítěte osvojitelem apod. Neplněním vyživovací povinnosti dochází k protiprávnímu jednání. Při naplnění všech zákonných znaků skutkové podstaty ustanovení § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, může být takové jednání právně kvalifikováno jako trestný čin zanedbání povinné výživy.

Jako nejčastěji vyskytující se forma neplnění výživného, je bezpochyby ve vztahu rodičů ke svým dětem. Tuto povinnost lze nalézt v čl. 32 nejvyššího právního pořádku, kterým je ústavní zákon č. 2/1993, Listina základních práv a svobod¹. Dle tohoto mají děti právo na rodičovskou výchovu a péči. V nedávné době byla vyživovací povinnost upravena zákonem č. 94/1964 Sb., zákona o rodině, v němž byly upraveny všechny její formy. V současné době pramení ze zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2014. Zmíněný zákon o rodině se následně stal součástí tohoto občanského zákoníku. Jedinou výjimkou je vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery, která vyplývá ze zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství.

Zanedbání povinné výživy je zcela jistě závažným problémem, který se ve většině případů týká nezletilých dětí. Následkem takového jednání jsou nezletilé děti v mnoha případech vystaveny nelehké životní situaci, což je může poznamenat na celý život v negativním slova smyslu. Česká republika se mezi zeměmi Evropské unie s touto problematikou umisťuje mezi prvními.

Pokud jsou naplněny všechny zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy, celá věc je následně řešena policejními orgány. Tyto orgány činné v trestním řízení, jsou na základě různých podkladů, povinny vést v takových případech trestní řízení a zjišťovat všechny skutečnosti důležité pro konečné rozhodnutí. Trestní řízení u trestného činu zanedbání povinné výživy je často velice obsáhlé a složité, neboť je nezbytné zjišťovat, zajišťovat a vyhodnocovat celou řadu informací, jak k subjektu povinnému, tak k osobě oprávněné.

---

¹ ČESKO. Ústavní zákon č. 2 ze dne 16. prosince 1992 Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 1, s. 22-23.

Cílem trestního řízení není neplatícího rodiče za spáchání trestného činu uvěznit, avšak donutit jej k tomu, aby svou vyživovací povinnost plnil tak, jak mu ukládá zákon. I přes využití všech možných prostředků se neplatící rodiče k plnění jejich povinnosti podaří donutit jen v zanedbatelném počtu případů. Jako určitá pomoc oprávněným osobám se v dohledné době nabízí připravované zálohované výživné, které je v současnosti v podobě vládního návrhu.

Lze konstatovat, že dětem pocházejícím z neúplné rodiny, se nedostává plnohodnotné výchovy oproti těm dětem, jež žijí s rodiči oběma. Z uvedených důvodů, je možné takové děti zařadit do rizikové skupiny, neboť se naskytuje vyšší pravděpodobnost, že se postupem času dopustí některého protispolečenského jednání, či dokonce trestné činnosti jakékoli povahy.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem bakalářské práce je vystihnout míru složitosti trestního řízení u trestného činu zanedbání povinné výživy v rámci přípravného řízení a porovnat rozdíly mezi vyšetřováním a zkráceným přípravným řízením. Neméně důležitým cílem je zhodnotit návrh zákona o zálohovaném výživném, který je v současnosti v podobě vládního návrhu. Jako další cíl je zjistit a zhodnotit informovanost občanů o dané problematice. Vedlejším cílem práce je zpracování metodické příručky pro ostatní policisty vyšetřující trestný čin zanedbání povinné výživy.

Bakalářská práce je rozdělena do několika kapitol, jejíž první část se zaměřuje na historický vývoj vyživovací povinnosti, vysvětlení základních pojmů a jejich charakteristik. Následně jsou uvedeny všechny druhy vyživovací povinnosti.

Další část se zabývá zanedbáním povinné výživy coby trestným činem včetně srovnáním současné a původní právní úpravy. Následně jsou popsány zákonné znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu. Posléze je specifikován v nedávné době uzákoněný zvláštní postih pachatele trestného činu zanedbání povinné výživy, spočívající v přiměřeném omezení zdržení se řízení motorových vozidel. Rovněž je zde pojednáno o zvláštním ustanovení o účinné lítosti podle § 197 trestního zákoníku.

Pokračující část je zaměřena na přípravné řízení. Zde jsou vymezeny jednotlivé úseky takového řízení, uvedení jejich významu a vystižení rozdílů mezi nimi. Rovněž se zabývá zkrácenou formou přípravného řízení, které již není u trestného činu zanedbání povinné výživy používáno. Zajímavým bodem je metodika policejního orgánu, tedy specifikovaný postup orgánu činného v trestním řízení během přípravného řízení.

V navazující kapitole jsou zmíněny důsledky rozvratu vztahů do života dětí, jež má mnoho nepříznivých aspektů. S tímto patologickým jevem mnohdy přímo souvisí neplnění vyživovací povinnosti vůči dětem, čímž jsou děti vystavovány nelehké životní situaci. Jako částečnou pomoc oprávněným subjektům lze spatřovat v zálohovaném výživném, které se v současné době nachází ve stadiu vládního návrhu. Tomuto institutu je v práci věnována příslušná kapitola.

Závěrečná kapitola je tvořena tématem začlenění vyživovací povinnosti do Školního vzdělávacího programu na základních a středních školách. Informace byly shromážděny ze sociálního průzkumu, provedeném na základní a střední škole ve Slaném. Tímto byly získány zajímavé poznatky týkající se informovanosti studentů v oblasti vzájemné vyživovací povinnosti rodičů a dětí. Zmíněná část je obohacena dotazníkovým šetřením u veřejnosti a uvedením číselných hodnot týkajících se vyživovací povinnosti v uplynulých letech.

K vypracování bakalářské práce bylo čerpáno z několika literárních zdrojů. Dalšími použitými prameny byly české zákony včetně jejich komentářů. Neméně důležitým zdrojem byl věcný záměr zákona na zálohované výživné poskytnutý Ministerstvem práce a sociálních věcí.

Stávajícím problémem společnosti je vysoká rozvodovost v České republice a následné neplnění vyživovací povinnosti. Zanedbání povinné výživy je bohužel velice často páchanou trestnou činností. S tímto souvisí nedostatečná informovanost veřejnosti o těchto záležitostech. Tuto skutečnost lze částečně přičíst jednak tomu, že lidé mají většinou zájem znát více svá práva, nežli své povinnosti. Další příčinou je nedokonalý systém seznamování občanů s touto problematikou. Bakalářská práce svým obsahem zodpoví i tyto stanovené hypotézy.

Jako hlavní metody byly použity analýza a syntéza literárních pramenů a zákonů, historická komparace, analýza a syntéza návrhu zákona o zálohovaném výživném. Tytéž metody byly použity u statistických dat a dotazníkového šetření, čímž bylo docíleno konečného vyhodnocení. Shora uvedené skutečnosti jsou v naprostém souladu se stanovenými cíli bakalářské práce.

2 Všeobecná kritéria vyživovací povinnosti

2.1 Historie vyživovací povinnosti

Ačkoli by se mohlo na první pohled zdát, že vyživovací povinnost se historicky pojila s dětmi, zrovna tak tomu kupodivu nebylo. Jako úplně poprvé se pojem výživné neboli alimenty, objevuje již u Sumerů, a to v nejstarším zákoníku tzv. Ur Nammu, pocházejícím z druhého tisíciletí před naším letopočtem. Tento zákoník obsahoval ustanovení, dle něhož rozvedl-li se muž se ženou, je povinen této vyplatit jednu minu stříbra. Pro zajímavost lze uvést, že Sumerové jsou považováni za jednu z nejstarších civilizací, o které víme, že obývala naši planetu, a to v době od 4 000 let př. n. l. až 2 000 let př. n. l. Tato civilizace existovala v jižní části Mezopotámie. Jeho obyvateli byli krom později příchozích semitsky hovořících Akkadů hlavně Sumeřané, kteří se ve vlastním jazyce označovali za „Černohlavce“².

První zmínky o výživném na našem území můžeme nalézt až v Císařském patentu císaře Františka I. z roku 1811 vydaném pod č. 946/1811 Sb. z.s., s platností od 1. 1. 1812 pro všechny země rakouského císařství, a to jako vyživovací povinnost otce ve vztahu k dětem. Tato povinnost otců byla zejména k dětem narozeným v manželství. Předmětný patent byl tehdy pojmenován jako Obecný občanský zákoník rakouský. Jeho ustanovení § 154 znělo: „*upadnou-li však rodiče v nouzi, jsou děti povinny, slušně je vyživovati*“. Jak je zřejmé, již v tomto zákoníku jsou zmíněny počátky vzájemné vyživovací povinnosti rodičů a dětí. Taktéž v případě sirotků, kterým bylo podle Obecného zákoníku občanského, jak se mu dodnes říká, nutno najít ostatní majetné příbuzné³.

V roce 1949 Národní shromáždění České republiky pod č. 265/1949 Sb. schválilo zákon o právu rodinném, který byl v účinnosti od roku 1960 až do 30. března 1964. Tento zákon ovšem nepojednává o vzájemné povinnosti manželů, avšak poprvé se zmiňuje o vyživovací povinnosti manželů po rozvodu, konkrétně v § 34⁴.

---

^{2,3,4} KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha : Leges, 2014, s. 16.

Následně Národní shromáždění Československé socialistické republiky přijalo pod č. 94/1964 Sb., zákon o rodině, který platil od 1. dubna 1964 až do 31. prosince 2013. Během své existence byl několikrát podstatným způsobem novelizován, především ve smyslu rozšíření výživného na další skupiny osob. Zejména na vzdálenější příbuzné a neprovdanou matku dítěte. Dále byly uvedeny bližší podrobnosti v souvislosti s úpravou určování výživného povinným osobám, které odmítly zveřejnit své příjmy. V nedávné době, po zdoluhavých debatách, byl Parlamentem pod č. 115/2006 přijat zákon o registrovaném partnerství. Tento nabyl účinnosti dnem 1. července 2006, podle něhož lze uzavírat sňatky homosexuálům a lesbičkám. Mimo jiné dále upravuje vyživovací povinnost partnerů, a to jak za trvání takového svazku, tak i po skončení partnerství, a to obdobným způsobem jako v případě manželů a rozvedených manželů⁵.

Dnem 1. ledna 2014 vešel v účinnost zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, též označován jako „nový občanský zákoník“. Tento pojal celé soukromé právo, včetně dřívějšího občanského zákoníku, obchodního zákoníku a zákona o rodině, což zapříčinilo rozsáhlou právní úpravu, čítající 3 080 paragrafů.

2.2 Základní pojmy

Rodina

Rodinou je skupina osob, která je navzájem spjata pokrevními svazky, manželstvím nebo i adopcí. Základ rodiny tvoří rodiče, kteří vychovávají své potomky.⁶

Existuje několik kategorií rodiny. Mezi základní dělení patří rodina úplná a rodina neúplná. Rodina má hned několik základních funkcí (výchovná, sociální, nápomocná, reprodukční, ekonomická, kulturní apod.).⁷

Cílem rodiny je uspokojit potřeby a požadavky každého jejího člena, které jsou na ni jím a zároveň společností kladeny. Aby došlo k uspokojení těchto potřeb, musí rodina plnit alespoň výše uvedené základní funkce, které zabezpečují život člověka ve společnosti.

---

^{5,6,7} KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha : Leges, 2014, s. 17, 29.

Vyživovací povinnost

Samotný termín vyživovací povinnosti české právo nedefinuje, takže jej musíme dovodit z dalších zákonných ustanovení, zejména z ustanovení obecných, z práv oprávněných a povinností povinných.

Vyživovací povinnost můžeme chápat jako povinnost hradit životní náklady či zabezpečovat potřeby mezi subjekty rodinně-právních vztahů. Vyživovací povinnost nepředstavuje jen hrazení výživy, ale též uspokojování ostatních hmotných a kulturních potřeb. Výživné pro dítě má navíc podpořit a zajistit všestranný rozvoj dítěte po stránce fyzické, duševní a sociální⁸.

Náplní vyživovací povinnosti je tedy nejen vlastní výživa, ale i ošacení, bydlení, příprava k budoucímu povolání, péče o zdraví a čistotu dítěte i opatřování dalších prostředků potřebných pro všestranný vývoj dítěte apod. Za výživné ve smyslu § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, praxe nepovažuje příležitostná plnění v době styku rodiče, který nemá dítě ve výchově, které mají povahu dárků či jiných obdobných plnění, jež nesměřují k uspokojení odůvodněných potřeb nezletilých dětí⁹.

Vyživovací povinnost je zákonem uložena několika skupinám osob: předně rodičům ve vztahu k dětem a jejich dětem, poté manželům, předkům a potomkům navzájem, rozvedeným manželům a otci dítěte, za kterého není matka provdána, registrovaným partnerům a partnerům po zrušené registraci.

Neplnění vyživovací povinnosti

Tím se rozumí stav, kdy oprávněná osoba nedostane všechno, co je obsahem vyživovací povinnosti. O neplnění vyživovací povinnosti půjde tedy i tehdy, když se neplní v povinném rozsahu, tj. povinný odvádí například nižší peněžité částky výživného, než jaké byly stanoveny nebo jsou nepřiměřené, anebo když neplní jednotlivé dávky. Nárok na výživu je nepromlčitelný a oprávněná osoba se jej nemůže vzdát. Vzdání se tohoto nároku je právně irelevantní¹⁰.

---

⁸JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha : Leges, 2014, s. 283

⁹KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha : Leges, 2014, s. 17.

¹⁰ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II: § 140 až 421. Komentář. 2. Vydání*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1920.

Povinný

Za osobu povinnou se obvykle označuje ten, kdo má výživné plnit¹¹.

Oprávněný

Oproti povinné osobě, se oprávněným subjektem logicky označuje ten, kdo má výživné přijímat. K těmto subjektům je důležité doplnit, že v soudním procesu se v některých případech užívají i jiná označení, vyplývající podle občanského soudního řádu nebo podle zákona o zvláštních řízeních soudních. Nejčastěji tak jde o označení *matka – otec – nezletilé dítě*. V řízení mezi dospělými osobami, například u výživného na manžele, rozvedené manžele nebo rodiče a dospělé děti, se však před soudem používají pojmy odlišné, kterými jsou *žalobce – žalovaný*¹².

Dítě

Dítětem se rozumí příbuzný v řadě přímé, a to v prvním stupni. Článek 1 první části Úmluvy o právech dítěte (mezinárodní konvence ze dne 20. listopadu 1989 v New Yorku) praví, že za dítě se považuje každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.

Rodiče dítěte

Rodiči dítěte jsou otec a matka, přičemž matka je žena, která dítě porodila. Otcem dítěte je muž, jemuž svědčí jedna ze zákonných domněnek otcovství.

Domněnka otcovství svědčí manželů matky, a to až do třetího dne po rozvodu manželství. Za otce se také považuje muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, a dále muž, který si dítě osvojil¹³.

---

^{11,12,13} KOVÁŘOVÁ, D. *Výživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha : Leges, 2014, s. 31, 38.

3 Jednotlivé druhy vyživovací povinnosti

Jednotlivé druhy tzv. alimentární povinnosti byly dříve uvedeny v zákoně č. 94/1963 Sb., zákon o rodině. Od 1. 1. 2014 však nabytl účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Tímto datem zároveň dřívější zákon o rodině pozbyl účinnosti. Jeho novelizovaný obsah lze nalézt právě v této nové právní normě, již se stal nedílnou součástí.

3.1 Výživné na nezletilé dítě

Vyživovací povinnost rodičů k dětem začíná narozením dítěte a zpravidla končí okamžikem, od něhož je dítě schopno samo se živit. Vyživovací povinnost ovšem není pouze materiální nebo finanční stránka, ovšem i stránka nemateriální. Zde platí, že oba rodiče jsou povinni přispívat na výživu dítěte podle svých schopností, možností a majetkových poměrů, naopak dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů.

Soud upraví nebo schválí dohodu rodičů o výživném v případě, že rodiče spolu nežijí. Stejným způsobem bude soud postupovat i přesto, že rodiče spolu žijí, a to ať už ve svazku manželském či nikoli, avšak jeden z nich své povinnosti k nezletilému a nezaopatřenému dítěti neplní dobrovolně. O tomto pojednává § 919 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník¹⁴. V případě, kdy rodiče spolu nežijí, přičemž jejich životní úroveň je značně rozdílná, lze pohlížet na vzniklou situaci tak, že dítě má právo na životní úroveň toho rodiče, jehož životní úroveň je oproti druhému rodiči vyšší.

Při určení rozsahu vyživovací povinnosti rodičů se přihlédne k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje. Přihlíží se avšak k mnoha dalším aspektům, např. v případě, kdy rodiče žijí spolu, zohlední se péče každého z rodičů o společnou domácnost¹⁵.

---

¹⁴ ČESKO. Zákon č. 89/2012, Občanský zákoník, In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 33, s. 1126.

¹⁵ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha : Leges, 2014, s. 38-39.

Způsob určení výživného

Výše výživného nemusí být vždy upravena rozsudkem příslušného soudu. Na její výši se mohou dohodnout samotní rodiče, přičemž není vyžadováno, aby měla formu písemnou. Praxí se ovšem taková forma přece jen doporučuje. V případě písemné formy není nutné ověřovat podpisy rodičů, ani obstarat přítomnost svědků. Uvedená dohoda mezi rodiči má ovšem jistá úskalí, a to pro případ, jestliže se poměry změní. O tomto pojednává § 923 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. V takovém případě je soud oprávněn změnit dohodu a rozhodnutí o výživném na nezletilé dítě¹⁶.

Velmi často vyskytující se případy jsou ovšem ty, kdy se rodiče nedohodnou. Tehdy v celé věci rozhoduje soud, a to i v případě, kdy jeden z rodičů svou vyživovací povinnost neplní dobrovolně. Za takové situace se soud snaží získat co největší objem informací, aby konal v nejlepším zájmu dítěte.

Splatnost výživného

Výživné na nezletilé dítě je možno žádat zpětně za dobu převyšující tři roky ode dne podání návrhu. Tímto se zabývá ustanovení § 922 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Jednak v rozsudku soudu, tak i v dohodě, kterou případně soud schvaluje, je vždy určen počátek splatnosti výživného. Nejčastěji vyskytující se případy jsou ty, kdy je výživné splatné k 1. nebo k 15. dni každého měsíce, a to předem k rukám pečujícího rodiče. Jakou formu splácení rodič zvolí, je pouze na jeho uvážení¹⁷.

---

¹⁶ ČESKO. Zákon č. 89/2012, Občanský zákoník, In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 33, s. 1127.

¹⁷ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha : Leges, 2014, s. 42.

Zjišťování finanční situace rodičů a dítěte

Za účelem zjištění finanční situace se soud nejčastěji dotazuje zaměstnavatelů rodičů, čímž získává cenné informace. V případě osob samostatně výdělečně činných, kteří jsou v postavení povinného, je nutné, aby soud získal jejich daňové přiznání za období, kdy svou vyživovací povinnost neplnili. Rovněž jsou důležité zprávy od státních orgánů, kterými jsou např. úřady práce, okresní správy sociálního zabezpečení apod.¹⁸

Pokud neplatící rodič řádně nespolupracuje, může soud vycházet ze životního minima jednotlivce, které např. v roce 2014 bylo ve výši 3 410 Kč. Takovému rodiči pak soud vyměří výživné, jako kdyby dosahoval pracovního příjmu ve výši 85 250 Kč. Zásadní roli hraje aktuální životní úroveň rodiče, která je chápána ve smyslu jeho reálné výdělečné možnosti a schopnosti. Obecně platí, že pokud je rodič plátcem různých úvěrů, leasingů, hypoték apod., nemá to na celou věc žádný vliv. Ojedinělý příjem dítěte, ve smyslu letní brigády během prázdnin, nemá na vyživovací povinnost rodičů žádný vliv¹⁹.

Výše výživného

Správně určit výši výživného může být někdy dosti složité, přičemž k takovému určení přispěje např. věk dítěte, zdravotní stav, případně s ním spojená omezení zapříčiněná různými nemocemi, nutnost nákupu zdravotnických potřeb, jeho zájmy a kroužky, nebo případy, kdy dítě již dochází do školy. Dále se odvíjí od možností, schopností a majetkových poměrů povinného. Je také nezbytné zjistit, zda se povinný nevzdal výhodnějšího zaměstnání, aniž by k tomu měl závažný důvod²⁰. Pro výpočet výše výživného je často používána praktická tabulka, kterou lze využít v případě rodiny s jedním nebo dvěma dětmi. Podle této tabulky se bude např. u dítěte ve věku 10 až 14 let vypočítávat 15 - 19 % z čistého příjmu povinného bez jakýchkoliv odpočtů a zohlednění.

---

^{18, 19} KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha : Leges, 2014, s. 43-45.

²⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7. přeprac. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 633.

Dohoda rodičů

Jestliže dojde k dohodě rodičů na výživném, má takové jejich rozhodnutí zpravidla kladný vliv na jejich budoucí vztahy, k čemuž jsou rodiče prostřednictvím soudců a státních zástupců obvykle směřováni. V případě podání žádosti o rozvod manželství soud takové žádosti vyhově až ve chvíli pravomocného rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče jednomu z rodičů. Jestliže dohoda rodičů zohledňuje zájem o dobré mravy dítěte, pak takovou dohodu soud schválí. Pokud bude mít soud na dohodu rodičů odlišný názor, nejprve se pokusí rodiče ovlivnit tak, aby svou dohodu upravili. V případě neúspěchu ji soud neschválí a rozhodne ze svého postavení ve věci sám. Pokud jejich dohodu schválí, rodiče nemají možnost podat proti takovému rozsudku odvolání²¹.

Konec vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost obecně zaniká tím okamžikem, kdy je dítě schopno samo se živit. V minulosti bylo za takové mezní období považováno ukončení studia střední školy či učiliště. V současné době je ovšem délka studia např. na vysokých školách velice rozličná. Proto, aby si byli rodiče jisti, že s placením výživného mohou skončit, nejlepším řešením je obrátit se na soud, aby vydal rozhodnutí o ukončení placení výživného²².

Jakmile dítě nabude plnoletosti, již není nadále zastupováno zákonným zástupcem, ani orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Od této doby vyživovací povinnost ovšem nezaniká a pro rodiče pokračuje i dále. Pod pojmem „je schopno se samo živit“ lze uvést příklad, kdy dítě dostuduje, najde si zaměstnání, uzavře pracovní smlouvu a začne samo vydělávat. Existují ovšem případy studia na vysokých školách, kdy dochází k různým přerušováním, či dítě není na školu přijato z důvodu velkého počtu uchazečů apod. V takových případech je nutno pečlivě prošetřit všechny podrobnosti důležité pro konečné rozhodnutí, zda vyživovací povinnost nadále trvá.

---

²¹ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha : Leges, 2014, s. 47-48.

²² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7. přeprac. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 633.

Plnění za jiného

To jsou např. ty případy, kdy si někdo myslí, že je otcem dítěte, na něhož plní svou vyživovací povinnost. Ve skutečnosti pravý, tzv. „biologický“ otec, je úplně někdo jiný. V takovém případě se zaplacené výživné tzv. „matrikovým“ otcem tomuto nevrací, a to z důvodu ochrany nezletilých dětí včetně jejich životní úrovně. Je důležité mít na paměti zákonné lhůty pro popření otcovství. Tato lhůta zahrnuje 6 měsíců ode dne, kdy se dozví o narození dítěte. Pokud tuto lhůtu nedodrží, je „matrikový“ otec povinen zajišťovat výživu dítěte, přestože skutečným otcem dítěte je někdo jiný. Jediná možnost v případě zjištění placení za někoho jiného, je obrátit se na soud s tím, že došlo k bezdůvodnému obohacení. Takové právo zaniká po uplynutí 2 let od doby, kdy se „matrikový“ otec o bezdůvodném obohacení dozvěděl. Nejpozději se právo bezdůvodného obohacení promlčí za 3 roky ode dne, kdy k němu došlo²³.

Změna poměrů

O „změně poměrů“ pojednává ustanovení § 923 odst. 1 občanského zákoníku. K těmto dochází, pokud dítě onemocní, případně se povinný rodič stane trvale invalidním apod. Taková změna musí být vždy zásadní, obvykle trvalejší. Jako další změnou poměrů lze uvést příklady, kdy dítě postupem svého věku roste, v důsledku čehož potřebuje jiné oblečení i obuv, nebo postoupí o několik ročníků ve škole. Souhrnem všech těchto vzniklých situací tedy dochází k zásadním změnám, v souvislosti s nimiž je důvodné požadovat zákonných úprav, které by „valorizovaly“ výživné. K tomu je zapotřebí, aby byl oprávněný rodič aktivní a inicioval změnu dohody či se obrátil na soud. Naopak povinný rodič v případě svého onemocnění nebo za situace, kdy se stal invalidním, či se mu narodilo v novém manželství další dítě, odešel do důchodu nebo mu poklesl jeho příjem, podává návrh na snížení výživného. V takovém případě soud zkoumá všechny podrobnosti, zda je na místě výživné povinnému snížit.²⁴

V nastalém případě, kdy jeden z rodičů žádá o snížení či zvýšení výživného, soud vždy změní původní výrok o výživném a s účinností od nového data tedy výživné buďto sníží nebo zvýší.²⁵

---

^{23,24,25} KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha : Leges, 2014, s. 48-51.

Výživné v případě společné nebo střídavé péče o nezletilé dítě

Za situace, kdy soud nezletilé dítě nesvěří ani jednomu z rodičů, ale rozhodne o společné péči, výjimečně rozhodne o střídavé péči, neuloží žádnou vyživovací povinnost ani jednomu z nich, nebo jim uloží vyživovací povinnost vzájemnou. Taková situace je typická, ovšem nepříliš častá pro rodiče, kteří mají společné dvě děti a každý z nich má svěřeno jedno dítě.

3.2 Výživné na zletilé dítě

Vyživovací povinnost rodičů vůči svým dětem zpravidla trvá do doby, než jsou děti schopny se samy žít. Tato povinnost pramení z ustanovení § 911 občanského zákoníku. Nabytí plnoletosti, přesněji řečeno dovršením 18. roku věku, se vyživovací povinnost mění pouze za situace, kdy je dítě schopno samo se o sebe postarat a samo se žít. V takovém nastalém případě vyživovací povinnost rodičů zaniká²⁶.

Způsob určení výživného a další odvětví

Stejně tak jako u výživného na nezletilé dítě, mají rodiče možnost se na výživném dohodnout, čemuž vždy soud dává přednost. Není vyžadováno, aby dohoda byla provedena v písemné formě. Taktéž není nutné vyžadovat její schválení soudem. S rodičem ji může uzavřít i zletilé dítě, jehož se výživa týká.

I v případě zletilého dítěte platí, že pokud se rodiče nedohodnou, musí ve věci rozhodnout soud. V takovém případě zletilé dítě vystupuje v řízení před soudem samo a není již nikým zastoupeno nebo je plnoleté a zcela svéprávné.

K tomu, aby vyživovací povinnost byla ukončena, neexistují žádné přesně dané hranice. Jedinou podmínkou je, aby dítě bylo schopno se samo žít. V současné době dítě v mnoha případech po absolvování střední školy pokračuje ve svém studiu na vysokých školách. Z tohoto důvodu se pro skončení vyživovací povinnosti podle soudní praxe považuje doba, kdy dítě dovrší 26. roku svého věku²⁷.

---

²⁶ ČESKO. Zákon č. 89/2012, Občanský zákoník, In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 33, s. 1126.

²⁷ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha : Leges, 2014, s. 53-54.

3.3 Ostatní druhy výživného

Výživné mezi manžely

Vyživovací povinnost mezi manžely je uvedena v § 697 občanského zákoníku, dle něhož mají manželé žít v zásadě na stejné úrovni. V případě, kdy jeden z manželů tuto povinnost neplní, může oprávněný manžel podat žalobu k soudu. Žalobce je od soudních poplatků pro tento případ osvobozen, neboť se vždy jedná o manžela s horší životní situací. Tato povinnost mezi manžely vzniká uzavřením manželství a končí při jeho zániku. Je na místě uvést, že mezi druhem a družkou vyživovací povinnost vzniká pouze na základě smluvní dohody²⁸.

Výživné rozvedeného manžela

Ustanovení § 760 občanského zákoníku praví, že pokud se rozvedený manžel není schopen sám žít, přičemž je podmínkou, že tato neschopnost se zrodila ještě za doby uzavřeného manželství, může žádat od bývalého manžela přiměřené výživné. V tomto případě opět soud přezkoumává mnoho různých okolností. Tato vyživovací povinnost zaniká uzavřením nového manželství²⁹.

Výživné a náklady neprovdané matky

Vyživovací povinnost u otce nastává rovněž tehdy, kdy se dítě narodilo matce, která nebyla ještě za otce provdána (§ 920 občanského zákoníku). Povinná výživa trvá po dobu dvou let od narození dítěte, včetně úhrad nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím, čili porodem. Z tohoto vyplývá, že soud může o obou nárocích rozhodnout jak před porodem, tak i po něm. Právo žádat přiměřené výživné je promlčeno po uplynutí dvou let od porodu³⁰.

Povinnost k úhradě nákladů spojených s těhotenstvím a porodem vznikne muži, jehož otcovství je pravděpodobné i v případě, že se dítě nenarodí živé. Soud může rovněž na návrh těhotné ženy uložit muži, jehož otcovství je pravděpodobné, aby předem poskytl částku potřebnou k zajištění výživy dítěte po dobu, po kterou by ženě náležela jako zaměstnankyni podle jiného právního předpisu mateřská dovolená.

---

^{28,29} KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha : Leges, 2014, s. 58, 66.

³⁰ ČESKO. Zákon č. 89/2012, Občanský zákoník, In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 33, s. 1126.

Vyživovací povinnost dětí k rodičům

Tato povinnost se týká dětí, které jsou schopny samy se živit, neboť v takovém případě jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu. Tato povinnost je uvedena jednak v § 910 odst. 1, tak v § 915 odst. 2 občanského zákoníku. Podle těchto ustanovení mají předci a potomci vůči sobě vzájemnou vyživovací povinnost. Jeden z rodičů, případně oba musí podat návrh k soudu, před kterým musí příslušné skutečnosti dokázat. Tím je myšleno především uvést důvod, na základě kterého požadují po dítěti výživné. Zmíněná povinnost dětí nastane teprve tehdy, kdy ji není schopen plnit manžel³¹.

Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými

V dalším ustanovení § 910 odst. 1 a 3 občanského zákoníku je uvedeno, že potomci a předkové mají vůči sobě navzájem vyživovací povinnost. Přednější povinnost platí pro toho, kdo je k oprávněnému v bližším vztahu. I v těchto vztazích platí, že výživné bude soudem přiznáno, pokud příbuzní nejsou schopni se samy živit. Pokud povinný zemře, mají vyživovací povinnost příbuzní ve stejném stupni. Pokud takoví již nežijí, vyživovací povinnost připadne na potomky v dalším stupni³².

Výživné mezi registrovanými partnery

Oproti všem uvedeným druhů vyživovací povinnosti, které pramení z jednotlivých paragrafových znění zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, uvedených v předešlé části této práce, je vyživovací povinnost pro registrované partnery jako jediná uvedena v jiném zákoně. Tím je zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, v němž je tato povinnost upravena v § 10, § 11 a § 12. Do 1. 1. 2014 byla vyživovací povinnost pro registrované partnery totožná s vyživovací povinností mezi manžely. Od uvedeného data je úprava výživného mezi manžely oproti registrovaným partnerům odlišná. Tak jako v jiných vztazích, tak i registrovaní partneři mají mezi sebou vzájemnou vyživovací povinnost. Tato trvá i po rozpadu takového vztahu. Právo na výživné mezi bývalými partnery zaniká např. smrtí povinného³³.

---

³¹ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha : Leges, 2014, s. 77.

³² ČESKO. Zákon č. 89/2012, Občanský zákoník, In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 33, s. 1125.

³³ ČESKO. Zákon č. 115/2006, O registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 38, s. 1363.

Výživné mezi osvojencem a osvojitelem

Vyživovací povinnosti, jež se týkají osvojence, osvojitele a dalších, jsou uvedeny v § 853 občanského zákoníku, jehož obsah je následující: „Vyživovací povinnost osvojence vůči jeho předkům nebo potomkům trvá nadále jen tehdy a jen v té míře, nejsou-li jiné osoby, které mají vyživovací povinnost, popřípadě nejsou-li tyto osoby schopny své vyživovací povinnosti dostát. Osvojenec má právo na výživné vůči svým předkům nebo potomkům jen tehdy a jen v té míře, není-li osvojitel s to své vyživovací povinnosti dostát.“³⁴

---

³⁴ ČESKO. Zákon č. 89/2012, Občanský zákoník, In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 33, s. 1119.

4 Trestný čin zanedbání povinné výživy

Jak již bylo uvedeno, vyživovací povinnost je zakotvena jednak v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, tak také v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. Do nedávna vyplývala ze zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině. Neplněním této povinnosti může při naplněných všech zákonných znaků dojít ke spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy.

4.1 Srovnání předchozí a současné právní legislativy

Trestnost předmětného činu do konce roku 2009 pramenila z § 213 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon. V současnosti o trestnosti tohoto činu pojednává § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, s účinností od 1. ledna 2010. Zmíněné ustanovení však doznalo následně ještě několika změn, které budou popsány níže.

Zanedbání povinné výživy podle § 213 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákoník:³⁵

- 1) „Kdo neplní, byť z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.
- 2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.
- 3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.,,

---

³⁵ ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 140 /1961, Trestní zákon, In: *Sbírka zákonů, Československo. 1961, částka 68, s. 496.*

Zanedbání povinné výživy podle § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník:³⁶

- 1) „Kdo neplní, byť z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.
- 2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.
- 3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.“

Porovnáním výše uvedených zákonů, především pak jejich citovaných paragrafových znění je zřejmé, že nově byl do skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy začleněn povinný znak. Tímto je doba, po kterou není výživné plněno. Dříve byla východiskem praxe, podle níž muselo jít o soustavnost neplnění výživného po dobu více jak 6 měsíců. V současné platné právní úpravě je již doba trvání konkretizována na dobu delší než čtyři měsíce.

Je na místě uvést, že dnem 6. září 2012 došlo k novelizaci zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. U trestného činu zanedbání povinné výživy, touto došlo k upravení trestních sazeb, konkrétně ke zmírnění možného postihu pachatele. U kvalifikované skutkové podstaty, uvedené ve třetím odstavci předmětného činu, došlo k vypuštění recidivního jednání, které dříve podmiňovalo užití vyšší trestní sazby.

V případě prvního a druhého odstavce trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 se jedná o základní skutkovou podstatu, oproti tomu ve třetím odstavci se již jedná o skutkovou podstatu kvalifikovanou. Ve všech uvedených případech se však jedná o přečin. Nejprísnější trestní sazbu lze pachateli tohoto přečinu uložit ve výměře od šesti měsíců do tří let.

---

³⁶ ČESKO. Zákon č. 40/2009, Trestní zákoník, In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 11, s. 398.

4.2 Skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy

Skutkovou podstatu trestného činu lze charakterizovat jako souhrn typových znaků, kterými se jednotlivé trestné činy od sebe odlišují. Těmito jsou objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka. Znaky skutkové podstaty přečinu podle § 196 trestního zákoníku jsou:

Objekt – jsou společenské zájmy, vztahy, hodnoty, jejichž ochrana je zajišťována trestním zákoníkem před jejich ohrožením, či porušením. Objekt členíme na obecný, druhový, individuální a objekt konkrétní. V případě ustanovení § 196 trestního zákoníku se jedná o objekt individuální, kterým je nárok na výživu, jež vyplývá z druhé části zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, či ze zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství.

Není vyžadováno, aby vyživovací povinnost a její rozsah byly určeny soudním rozhodnutím. Výjimkou může být pouze nemanželské otcovství, jež nebylo uznáno vzájemným prohlášením rodičů. Trestní právo České republiky chrání široký okruh alimentálních práv. Téměř výhradně se § 196 trestního zákoníku uplatňuje na ochranu nezletilých dětí³⁷.

Objektivní stránka – je vnější stránka trestného činu, kterou lze vnímat svými smysly. Jedná se o projev vůle člověka ve vnějším světě. Obligatorními (povinnými) znaky jsou jednání, následek a příčinná souvislost. Fakultativními (nepovinnými) znaky jsou místo činu, doba činu, způsob provedení činu, hmotný předmět útoku, použité prostředky, účinek. Povinný znak, kterým je jednání, se dále dělí na konání (komisivní) a opomenutí (omisivní). Následek je buďto ohrožující či poruchový. Vždy platí pravidlo, že jednání musí být příčinnou následku. U trestného činu zanedbání povinné výživy se jedná vždy o opomenutí povinnosti, jež má konkrétní osoba danou dle příslušného zákona. Proto se jedná o trestný čin omisivní.

V prvních dvou základních skutkových podstatách jde o dvě samostatná a odlišná jednání, spočívající v tom, že:³⁸

- a) pachatel neplní, byť z nedbalosti svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, nebo
- b) úmyslně se vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného.

³⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7. přeprac. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 631, 632.

³⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha : Leges, 2010, s. 572.

K naplnění znaků kvalifikované skutkové podstaty uvedené ve třetím odstavci tohoto ustanovení musí pachatel neplněním výživného vydat oprávněnou osobu nebezpečí nouze.

Subjekt – neboli pachatel, jehož lze dělit na obecný, speciální či konkrétní. V případě obecného subjektu může být pachatelem kdokoliv, u subjektu speciálního se jedná o pachatele se zvláštní způsobilostí či postavením a u konkrétního se jedná o pachatele se zvláštní vlastností. U trestného činu podle § 196 je pachatelem speciální subjekt, tedy pouze fyzická osoba, která má ze zákona povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného.

Podmínkou trestnosti je, aby povinná osoba byla ve sledované době schopna výživné plnit. U tohoto přečinu pak pachatelem nemůže být právnická osoba. V případě tohoto trestného činu je tedy okruh pachatelů velice zúžený³⁹. Samozřejmě se musí jednat o osobu přičetnou a starší patnácti let.

Subjektivní stránka – jedná se o vnitřní stránku trestného činu, týkající se psychiky pachatele při spáchání trestného činu. Obligatorním znakem je zavinění, které lze dále členit na úmyslné či nedbalostní. V případě úmyslného zavinění se jedná buďto o úmysl přímý nebo úmysl nepřímý – eventuální. U nedbalostního zavinění se jedná buďto o nedbalost vědomou, či nedbalost nevědomou.

V první základní skutkové podstatě tohoto trestného činu není vyžadováno zavinění pouze úmyslné, neboť je výslovně uvedeno, že postačuje pouhá nedbalost. Naproti tomu u druhé základní skutkové podstaty je již podmínkou trestní odpovědnosti zavinění úmyslné⁴⁰. U kvalifikované skutkové podstaty, jež je uvedena ve třetím odstavci, postačuje zavinění z nedbalosti.

---

^{39,40} ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II: § 140 až 421. Komentář*. 2. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1919-1923.

Dalšími pojmy s tímto přečinem související jsou:

Předmět útoku – je osoba, vůči níž má pachatel zákonnou vyživovací povinnost. V převážné většině případů je takovou osobou nezletilé dítě⁴¹.

Povinnost vyživovat nebo zaopatřovat – nezáleží pouze v poskytování peněžitého plnění, ale také v povinnosti zajištění naturální formy zaopatření oprávněného. Tím je myšlena faktická poskytovaná péče. U nezletilého dítěte pak jde o poskytování stravy, ošacení, bydlení, péče o jeho zdraví a čistotu, případně zajišťování prostředků pro jeho všestranný rozvoj⁴².

Dluh na výživném – nejde o dluh ze škody způsobené trestným činem, avšak o dluh vzniklý z neplnění zákonné povinnosti, jejíž porušení je samotným trestným činem. Nejedná se tedy o škodu vzniklou následkem trestného jednání. Na základě těchto skutečností tedy nelze dlužné výživné uplatnit podle § 43 odst. 3 trestního řádu v trestním řízení. Dále platí, že zákonný nárok na výživu se nepromlčuje a nelze se ho vzdát. Prohlášení oprávněného nebo zákonného zástupce oprávněného o tom, že se takového nároku vzdávají, či že ho nebudou uplatňovat, nevylučuje odpovědnost povinného za trestný čin⁴³.

Hmotná nouze – jedná se např. o případ, kdy oprávněná osoba v důsledku neplnění vyživovací povinnosti ze strany povinného, byla nucena pobírat dávky pomoci v hmotné nouzi. Takovými jsou příspěvek na živobytí nebo doplatek na bydlení.

Není podmínkou, aby hmotná nouze nastala, ale postačuje pouze její hrozba. Jako příklad se nabízí situace, kdy hrozící nouze byla odvrácena matkou dítěte na úkor uspokojování jejích vlastních potřeb a při mimořádném pracovním vypětí. Zpravidla tedy o hmotnou nouzi jde v případě, kdy si oprávněná osoba sama nemůže opatřit základní prostředky k životu⁴⁴.

---

^{41,42} ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II: § 140 až 421. Komentář*. 2. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1918, 1919.

⁴³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II: § 140 až 421. Komentář*. 2. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1919.

⁴⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II: § 140 až 421. Komentář*. 2. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1923.

Povaha trestného činu zanedbání povinné výživy – jedná se o trestný čin trvajících. Existují ovšem i názory, že se jedná o čin pokračující s prvky trestného činu hromadného. Je trestným činem omisivním, který lze spáchat pouze opomenutím takového jednání, k němuž byl pachatel podle zákona povinen. Dokonán je až marným uplynutím lhůty dané pro splnění povinnosti, přičemž je dokončen až posledním dnem toho měsíce, za který se má výživné uhradit. Ustanovení o neplnění vyživovací povinnosti podle § 196 odst. 1 je vzhledem k ustanovení o vyhýbání se takové povinnosti podle § 196 odst. 2 v poměru subsidiarity. Více činný souběh trestných činů podle § 196 odst. 1 a § 196 odst. 2 je možný. Jednočinný souběh těchto trestných činů je vyloučen⁴⁵.

Zde lze poukázat na to, že trestné činy se dle časového hlediska dělí na trestné činy pokračující, hromadné a trvajících. Posuzovaný trestný čin zanedbání povinné výživy se řadí do poslední skupiny. O trvajících trestný čin se jedná v případě, kdy pachatel vyvolal protiprávní stav a udržuje jej, či udržuje protiprávní stav, aniž by trestní zákon vyžadoval, že jej vyvolal. V těchto případech trestní zákoník postihuje udržování takového protiprávního stavu, které pachatel neustále obnovuje.

Trestné činy pokračující lze charakterizovat tím, že jde o neustálé páchání trestné činnosti stejné skutkové podstaty, kdy je vyžadován stejný nebo podobný způsob provedení – modus operandi. Dalším atributem je objektivní souvislost, tedy místní, časová a blízká souvislost k předmětu útoku. Jako poslední znak je vyžadována subjektivní souvislost, spočívající v postupném uskutečňování stejného záměru. Postačí, aby pachatel měl na počátku alespoň v hrubých rysech v úmyslu v páchání trestného činu pokračovat.

U trestných činů hromadných je podstatou více útoků proti chráněnému zájmu, které v souhrnu naplňují skutkovou podstatu trestného činu. Mnohost útoků je ve skutkové podstatě pak přímo vyjádřena.

---

⁴⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II: § 140 až 421. Komentář. 2.* Vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1920.

5 Související ustanovení trestního zákoníku

K trestnému činu zanedbání povinné výživy se jednak vztahuje zvláštní ustanovení o trestání, o němž pojednává § 196a trestního zákoníku a dále zvláštní ustanovení o účinné lítosti, které je uvedeno v § 197 trestního zákoníku⁴⁶.

5.1 Zvláštní ustanovení o trestání

Z výše uvedeného vyplývá, že o tomto pojednává § 196a trestního zákoníku. Na začátku je důležité říci, že smyslem trestního řízení u trestného činu zanedbání povinné výživy není osobu povinnou uvěznit, avšak donutit ji všemi možnými způsoby k tomu, aby svou zákonnou vyživovací povinností řádně plnila.

Novelou trestního zákoníku, provedenou zákonem č. 390/2012 Sb., je možné pachateli tohoto přečinu podle § 196a trestního zákoníku uložit přiměřené omezení, spočívající ve zdržení se řízení motorových vozidel.

Znění citovaného ustanovení je: „Pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy (§196) může soud uložit jako přiměřené omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 trestního zákoníku i přiměřené omezení, aby se zdržel řízení motorových vozidel. Toto přiměřené omezení soud uloží zejména tehdy, je-li důvodná obava, že povinnost uhradit dlužné výživné bude mařena nebo ztěžována“ (trestní zákoník). K realizaci pak dochází exekucí řídičského oprávnění⁴⁷.

Délku trvání tohoto omezení si nepřímou stanoví pachatel, kterému toto přiměřené omezení bylo umožněno. Zde platí, že čím dříve dlužné výživné uhradí, tím dříve mu bude umožněno motorové vozidlo opět řídit. Je patrné, že jde o snahu vyvinout na povinného nátlak, aby dlužné výživné co nejdříve uhradil, neboť jedná také ve svém zájmu.

---

⁴⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha : Leges, 2014, s. 286

⁴⁷ ČESKO. Zákon č. 390/2012, O změně zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2012, částka 144, s. 4987.

Z policejní praxe lze ovšem uvést, že je tohoto možného způsobu donucení využíváno zcela minimálně. Příčinou je několik faktorů. Jedním z nich je skutečnost, že povinný subjekt řidičský průkaz vůbec nevlastní. Dalším důvodem může být případ, kdy povinný rodič řidičský průkaz sice vlastní, avšak používá jej k výkonu svého zaměstnání. V takovém případě není možné toto motivační opatření vůbec použít. Pokud se přece jen takové trestání aplikuje, k naplnění jeho účelu dojde jen v minimálním počtu případů.

Exekuce řidičského oprávnění

Takovou exekuci lze provést podle § 71a zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, a to pouze tehdy, je-li v exekuci vymáhán nedoplatek výživného na nezletilé dítě.

Samotný průběh je takový, že se exekuční příkaz doručí orgánu, vedoucímu registr řidičů, dále oprávněnému a rovněž povinnému. Musí být dodrženo pravidlo, že exekuční příkaz nesmí být doručen na registr řidičů dříve, než povinnému.

Řidičské oprávnění se povinnému pozastavuje dnem doručení tomuto subjektu, a to do vlastních rukou. Po dobu pozastavení pak nesmí řídit motorová vozidla. Ke zrušení exekučního příkazu může dojít pouze v těchto případech:⁴⁸

- a) pokud povinný prokáže, že řidičské oprávnění potřebuje k uspokojování základních životních potřeb svých a osob, ke kterým má vyživovací povinnost, nebo⁴⁹
- b) pokud nedoplatek výživného na nezletilé dítě povinný zaplatí.⁵⁰

Případné zrušení takového příkazu následně exekutor oznámí orgánu, který vede registr řidičů podle zvláštního právního předpisu⁵¹.

Existují samozřejmě takové případy, že povinný uložené přiměřené omezení ve smyslu ustanovení § 196a trestního zákoníku nedodrží a motorová vozidla dál řídí. V takovém případě se vystavuje nebezpečí trestního stíhání za spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku.

---

^{48,49,50,51} ČESKO. Zákon č. 120/2001, O soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2001, částka 48, s. 3043.

5.2 Zvláštní ustanovení o účinné lítosti

Obecně platí, že zánik trestní odpovědnosti účinnou lítostí pro trestné činy taxativně vymezené v § 33 trestního zákoníku je možný pouze při splnění některých z těchto podmínek⁵²:

- buď to, že pachatel dobrovolně zamezil nebo napravil škodlivému následku trestného činu, nebo
- dobrovolně učinil o trestném činu oznámení policejnímu orgánu či státnímu zástupci v době, kdy bylo možné škodlivému následku ještě zabránit.

V citovaném paragrafovém znění ovšem zanedbání povinné výživy vymezeno není. Ve zvláštní části trestního zákoníku je pak zavedeno ustanovení o účinné lítosti podle § 197, zvláště se vztahující pouze k tomuto přechínu. V tomto jsou uvedeny podmínky pro zánik trestní odpovědnosti a to takové, že trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlášovat rozsudek.

Základním předpokladem je dodatečné splnění vyživovací povinnosti v plném rozsahu, a to za celé období vymezené žalovaným skutkem, pro něž soud zjišťuje jeho trestní odpovědnost. Není tedy přípustné, aby uhradil pouze část dlužné částky. Tím je myšleno uhrazení částky, kterou povinný mohl zaplatit podle svých výdělkových možností. Takovým splněním je i odevzdání částky na poštu, pokud ovšem byla adresována oprávněnému subjektu. O účinnou lítost půjde i za situace, kdy pachatel zařídí uhrazení dlužného výživného jinou osobou. Je důležité, aby byl povinný subjekt o účinné lítosti podle § 197 včas a řádně poučen⁵³. V případě trvale nepříznivých následků jsou myšleny např. následky na zdraví, ať již tělesném či duševním oprávněné osoby, jež vznikly neplněním vyživovací povinnosti, dále nemožnost věnovat se přípravě na budoucí povolání nebo zaměstnání, nemožnost studia apod. Musí jít tedy o následky, které již nelze napravit nebo odstranit dodatečným splněním vyživovací povinnosti⁵⁴.

Ve skutečnosti je ovšem zvláštní ustanovení o účinné lítosti tzv. neplatiči spíše zneužíváno. Nabízí se otázka, zda by jeho využití nemělo být záměrně omezeno.

---

⁵²JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2014, s. 64.

⁵³ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7. přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 636.

⁵⁴ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II: § 140 až 421. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1931.

6 Přípravné řízení

Jedná se o první stadium trestního řízení, které je rovněž označováno jako „předsoudní“. Jeho cílem, je prověřit a objasnit skutečnosti důvodně nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin a to v případech, kdy je podezření dáno.

Pokud skutečnosti zjištěné a odůvodněné nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala konkrétní osoba, rozhodne policejní orgán neprodleně o zahájení trestního stíhání. Důležitým cílem tohoto stadia je opatřit podklady pro podání obžaloby. V případě, kdy nebylo podání obžaloby docíleno, je v přípravném řízení nutné opatřit dostatek důkazů, nezbytných pro jiné rozhodnutí státního zástupce⁵⁵.

Nedílnou součástí přípravného řízení je dokazování. Lze jej charakterizovat jako procesně upravený postup orgánů činných v trestním řízení, jehož cílem je důkazy vyhledat, provést je a v neposlední řadě je také správně procesně zajistit. Dokazování probíhá jak v přípravném řízení, tak dále také v řízení před soudem. Dokazování je vedle rozhodování nejdůležitější procesní činností orgánů činných v trestním řízení. Jeho obsahem je složitý komplex procesních postupů těchto orgánů⁵⁶.

6.1 Prověřování

V případě prověřování jde o úsek přípravného řízení před zahájením trestního stíhání. V některých případech je označováno za fakultativní stadium přípravného řízení. Policejní orgán je povinen na podkladě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů učinit závěr o důvodném podezření ze spáchání trestného činu a provést:

- veškerá potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a směřující ke zjištění osoby pachatele,
- je povinen rovněž činit nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti.

---

⁵⁵ FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2015, s. 184.

⁵⁶ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2015, s. 151.

Začátek prověřování

Před zahájením trestního stíhání se shromažďují důkazy a jiné poklady potřebné pro rozhodnutí, zda bude zahájeno trestní stíhání podle § 160 odst. 1, nebo zda věc bude odložena podle § 159a či § 159b, nebo bude vyřízena jinak⁵⁷.

Objasňování a prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, musí předcházet sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu. Opis takového záznamu je policejní orgán povinen ve lhůtě 48 hodin zaslat příslušnému státnímu zastupitelství. Následně nad skutkovou věcí přidělený státní zástupce koná dozor nad zachováním zákonnosti přípravného řízení, během něhož může policejnímu orgánu ukládat výčet různých úkonů k provedení, vracet tomuto věc k došetření, rušit jeho nezákonná a neodůvodněná rozhodnutí apod.

Průběh prověřování

Orgány činné v trestním řízení jsou v souladu s uvedeným ustanovením oprávněny např. opatřovat příslušné podklady, vyžadovat vysvětlení od fyzických či právnických osob, vyhledávat a zajišťovat stopy svědčící o spáchání trestného činu nebo které takové podezření vyvrací.

Skončení prověřování

Policejní orgán na konci prověřování buďto:

- a) věc odevzdá příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo jiného správního deliktu, nebo
- b) věc odevzdá jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání, nebo
- c) věc předloží policejnímu orgánu kompetentnímu vést ve věci vyšetřování k zahájení trestního stíhání proti určité osobě
- d) věc odloží usnesením
  - dle § 159a odst. 1 trestního řádu, pokud nejde o podezření z trestného činu a věc není na místě vyřídit jinak,
  - dle § 159a odst. 2 trestního řádu, pokud je trestní stíhání nepřijatelné,
  - dle § 159a odst. 3 trestního řádu, pokud je trestní stíhání neúčelné,

---

⁵⁷ CHMELÍK, Jan et al. *Trestní řízení*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2014. s. 309.

- dle § 159a odst. 5 trestního řádu, pokud nezjistí skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání podle § 160 odst. 1 trestního řádu.

6.1.1 Trestný čin zanedbání povinné výživy v rámci prověřování

Podnětem k prověřování tohoto trestného činu mohou být vlastní podněty orgánů činných v trestním řízení, oznámení různých úřadů a státních orgánů, ústní, písemné, elektronické či v jiné formě podané oznámení. Nejčastěji vyskytujícím se podnětem je ovšem trestní oznámení oprávněné osoby, kdy se zpravidla jedná o matku nezletilého dítěte či dětí. Na základě oznámení pak policejní orgán sepisuje záznam o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu. Policejní orgány následně neprodleně zjišťují, zda povinný subjekt nemá ještě další vyživovací povinnost. V pozitivním případě je pak nutno zjistit, v jaké míře vyživovací povinnost daná osoba plní i k tomuto dalšímu zjištěnému subjektu.

Již během trestního oznámení oprávněné osoby předkládají policejnímu orgánu důležité dokumenty, kterými jsou např. rodný list dítěte, rozsudky příslušných soudů o uzavření či rozvodu manželství, rozsudky o určení otcovství, rozsudky o svěřeni dítěte do péče jednomu z rodičů či o stanovení výživného, jeho snížení nebo zvýšení apod. Tyto předložené dokumenty je důležité zajistit jako listinné důkazy, které budou ve věci sloužit jako cenný důkazní materiál. Policejní orgán při sepsání trestního oznámení vyhotoví na základě zjištěných skutečností, které uvedla osoba oprávněná, přehled o placení výživného. Tento se vypracovává za sledované období, po které došlo k neplacení výživného, a to pro snazší přehlednost a výpočet celkové dlužné částky.

Náležitosti výslechu osoby oprávněné:

Při příjmu oznámení od oprávněné osoby, je nutno provedeným výslechem získat co největší množství informací týkající se předmětné věci. Především je důležité zaměřit se na zodpovězení těchto otázek:

- kdy se s povinnou osobou seznámil – seznámila,
- zda žili ve společné domácnosti a pokud ano, tak uvést od kdy, do kdy,
- zda mezi sebou uzavřeli manželský sňatek, případně kdy a kde,
- jaké děti se jim během vztahu narodily,
- jakým způsobem bylo určeno otcovství, zda matričně, nebo soudně,
- kdy došlo k rozvodu jejich manželství či kdy se rozešli,
- komu bylo dítě svěřeno do péče a jakým rozhodnutím,

- jak bylo stanoveno výše výživného,
- po jakou dobu povinný výživné hradil, s jakou pravidelností a v jaké výši,
- od jaké doby výživné nehradí (vyplnění tabulky přehledu placení výživného),
- zda zažádal(a) o zvýšení či o snížení výživného u příslušného soudu,
- zda je zaměstnán(a), jaký má příjem,
- v jak velkém bytě či domě bydlí a s kým,
- kolik činí měsíční náklady za bydlení a ostatní náklady,
- zda pobírá sociální dávky (jaké a jejich výši),
- zda pobírá dávky pomoci v hmotné nouzi, případně jaké a po jakou dobu (výši),
- zda má ještě další příjem,
- zda dítě trpí nouzí, zda si musí např. půjčovat peníze, pokud ano, tak od koho,
- zda dítěti nemůže z důvodu neplacení výživného zajistit potřebnou léčbu v souvislosti s případnou nemocí dítěte,
- zda jí je vyplácen příspěvek na výživu za povinného,
- zda je v kontaktu s povinným,
- zda se povinný o dítě/děti zajímá, zda je navštěvuje, zda kupuje dárky,
- zda již v minulosti podával(a) trestní oznámení na povinného pro neplacení výživného, pokud ano, zjistit, jak bylo ve věci rozhodnuto.

Jestliže se jedná o případ, kdy dítě, na nějž není výživné hrazeno, je již plnoleté, stává se tímto subjektem oprávněným. V takovém případě je nutno provést jeho výslech a období od nabytí plnoletosti se musí posuzovat zvlášť od období, kdy bylo zastupováno zákonným zástupcem.

Náležitosti výslechu osoby povinné:

Jak u osoby oprávněné, tak i u osoby povinné je důležité odpovědět na otázky vycházející z praxe. Zároveň je důležité během výslechu povinného poučit o zvláštním ustanovení o účinné lítosti podle § 197 trestního zákoníku, dle něhož při splnění zákonem daných podmínek, trestnost tohoto činu zaniká. Z důvodu, že se v případě oprávněné a povinné osoby jedná o rozdílné subjekty, je cílem zjištění zodpovězení otázek, jež jsou zčásti odlišné. Těmito jsou:

- kdy se s oprávněnou – oprávněným seznámil(a),
- zda došlo mezi nimi k uzavření manželského sňatku,
- jaké děti se jim během jejich vztahu narodily,

- jak byla stanovena povinnost platit výživné a v jaké výši,
- komu bylo/byly, dítě/děti, rozsudkem příslušného soudu svěřeno/svěřeny,
- jak po celou dobu platil výživné (zajistit složenky nebo jiný doklad o zaplacení),
- od kdy podle sebe neplatí a z jakého důvodu,
- kde je zaměstnán, jaký je jeho měsíční příjem, jaké jsou jeho majetkové poměry,
- v případě, že je soukromý podnikatel, nechť své příjmy za předmětné období doloží daňovým přiznáním (takové lze od Finančního úřadu vyžádat pouze na základě zproštění povinnosti pracovníkům správců daně, které musí udělit podepsat povinný),
- uvést všechna zaměstnání, která vykonával po dobu neplacení výživného,
- zda je mu vyplácen výsluhový příspěvek (od kdy, kým a v jaké výši),
- zda bylo výživné z jeho příjmů exekučně strháváno (na základě jakého rozhodnutí, z jakého příjmu byla exekuce prováděna a zda se týkalo dlužného výživného, či běžného),
- zda pobírá sociální dávky a v jaké výši,
- zda byl v rozhodném období v pracovní neschopnosti, případně zjistit obvodního lékaře a zajistit od povinného zproštění povinnosti zachovávat mlčenlivost zdravotním pracovníkům za účelem vyžádání lékařského posudku,
- zda má ještě další příjem (např. invalidní důchod),
- zda má zájem o dítě/děti (kupování dárků, provádění návštěv apod.),
- pokud nepracoval, tak z čeho pokrýval své náklady,
- zda má ještě jinou vyživovací povinnost (uvést jakou a jméno matky i dítěte),
- zda je ochoten dluh vzniklý za předmětnou dobu uhradit (do kdy),
- zda byl ve výkonu trestu odnětí svobody (po jakou dobu a v jaké věznici),
- zda byl veden na úřadu práce v evidenci uchazečů o zaměstnání,
- zda pobíral dávky pomoci v hmotné nouzi a v jaké výši,
- zda požádal o snížení výživného,
- pokud nepracuje a není evidován na úřadu práce, uvést z jakého důvodu,
- jaké je jeho povolání,
- zda je držitelem řidičského průkazu, případně zda jej využívá pro výkon svého zaměstnání.

Pokud bylo ve věci zjištěno, že bylo povinnému v rozhodné době výživné exekučně sráženo z jeho platu, je potřebné k této exekuci zajistit zprávu od příslušného zaměstnavatele. V této musí být uvedeno, na základě jakého rozhodnutí je exekuce nařízena. Dále je nutné zjistit, jaké částky byly pověřeným zaměstnavatelem ze mzdy povinného strženy a zda se týkaly výživného dlužného či běžného. Stejně tak důležité je zajištění předmětného usnesení soudu o nařízení exekuce a jaký subjekt byl tímto rozhodnutím k provedení exekuce pověřen.

Kromě provedení výslechů výše uvedených subjektů, je nezbytné ve věci získat důležité informace od různých státních institucí, na základě nichž lze dále ve věci rozhodnout, či ji lépe posoudit. Nejčastěji dotázanými státními orgány jsou:

Městský – obecní úřad (Správní odbor) – od tohoto se zjišťuje, zda byl povinný projednáván pro spáchání jakéhokoliv přestupku, či jiného správního deliktu.

Úřad práce ČR – od tohoto je nutné zjistit, zda oprávněnému či povinnému byly v rozhodné době vypláceny dávky pomoci v hmotné nouzi, či jiné sociální dávky. Ze zpráv tohoto úřadu se dále zjišťuje, zda byla konkrétní osoba ve sledovaném období vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání. V případě povinného se tak sleduje, zda projevil snahu o získání pracovní příležitosti. Zároveň je třeba zjistit, zda byla dotyčným vyplácena podpora v nezaměstnanosti. Za další podstatnou informaci se také považuje vyplácení rodičovského příspěvku.

Správa sociálního zabezpečení – touto organizací je uváděno, zda byla dotyčná osoba v rozhodné době osobou samostatně výdělečně činnou, dále zda jí byl vyplácen důchodový příspěvek.

Živnostenský úřad – tímto jsou poskytovány údaje týkající se provozování živnostenské činnosti u jednotlivých osob.

Finanční úřad – na základě podepsaného zproštění povinnosti zachovávat mlčenlivost povinným je možné od Finančního úřadu vyžádat přiznání k dani z příjmu fyzických osob za konkrétní rok a tím zjistit, jaké byly výdělky povinného za dané období.

Vězeňská služba – pokud byl povinný v rozhodné době ve výkonu trestu odnětí svobody, je nezbytné zjistit, po jakou dobu trest vykonával. Zároveň se zjišťuje, zda při nástupu nahlásil vyživovací povinnost. Rozhodné je pak zjištění, zda byl přiřazen na pracovní činnosti a zda mu byla vyplácena mzda.

Zpráva od lékaře – v případě, že byl povinný v rozhodné době v pracovní neschopnosti, je důležité od lékaře tyto skutečnosti ověřit, případně zajistit lékařský posudek. Pokud takové posouzení nelze vyhotovit či je nedostačující, přichází v úvahu přibrání znalce ve smyslu § 105 odst. 1 trestního řádu k vypracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví.

Pokud bylo zjištěno, že dítě, vůči němuž povinný rodič výživné neplatí, dochází na střední školu, odborné učiliště, či na některou z vysokých škol, je nezbytné ve věci zajistit potvrzení o jeho studiu. Předmětné potvrzení je důležité opatřit za účelem potvrzení, zda se soustavně připravuje na výkon budoucího zaměstnání.

6.2 Vyšetřování

Vyšetřování je dalším úsekem přípravného řízení, který trvá od zahájení trestního stíhání do předložení věci státnímu zástupci s návrhem na rozhodnutí ve věci.

Započetí vyšetřování

Pokud bylo provedenými úkony ve stadiu prověřování prokázáno, že se stal skutek, jenž je trestným činem a zároveň existuje dostatek důkazů o tom, že jej spáchala konkrétní osoba, je na základě zjištěného dán důvod k zahájení trestního stíhání podle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu. Zahájení trestního stíhání dle citovaného ustanovení policejní orgán provádí formou usnesení, jehož opis musí být ve lhůtě 48 hodin doručen státnímu zástupci, obhájci obviněného (pokud jej má) a obviněnému nejpozději na počátku jeho prvního výslechu. Výrok takového usnesení musí obsahovat popis skutku, označení obviněného stejnými údaji, jaké musí být uvedeny v rozsudku. Obsahuje v sobě větu skutkovou a právní. Vyšetřování počíná běžet od okamžiku vydání usnesení o zahájení trestního stíhání a jeho rozeslání všem oprávněným osobám⁵⁸.

---

⁵⁸ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2015, s. 102, 109.

Průběh vyšetřování

Jak je z uvedeného patrné vyšetřování přímo navazuje na prověřování, jako předcházející formu přípravného řízení. Policejní orgán během vyšetřování postupuje tak, aby co nejrychleji vyhledal důkazy, a to v nezbytném rozsahu k objasnění základních skutečností. Policejní orgán musí v průběhu vyšetřování vyhledávat a provádět důkazy, aniž by zohledňoval, zda jsou tyto ve prospěch či neprospěch obviněného.

Zahájení trestního stíhání má v trestním řízení zásadní význam, kdy

- trestní stíhání začíná být vedeno proti konkrétní osobě,
- obviněný má právo uplatňovat v plném rozsahu práva příslušející obviněnému,
- sdělením obvinění je prvně konkretizován skutek, tedy předmět trestního řízení, s tím souvisí i rozsah dokazování, jež se musí týkat specifikovaného skutku,
- je zásadní podmínkou k provádění některých procesních úkonů, např. vyšetření duševního stavu, obviněný může být zadržen podle § 75 trestního řádu či vzat do vazby apod.,
- zahájení trestního stíhání má za následek přerušování promlčecí lhůty podle § 34 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Proti usnesení o zahájení trestního stíhání je přípustný řádný opravný prostředek, kterým je stížnost. Tato ovšem nemá odkladný účinek. O případné stížnosti pak rozhoduje dozorující státní zástupce⁵⁹.

Skončení vyšetřování

Pokud policejní orgán považuje vyšetřování za ukončené a postačující k podání obžaloby, umožní poškozenému, obviněnému a jeho obhájci prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Na tuto možnost je vyrozumí nejméně tři dny předem.

Při skončení vyšetřování pak policejní orgán, který vedl vyšetřování, předkládá věc státnímu zástupci s návrhem na rozhodnutí věci ve smyslu ustanovení § 166 odst. 3 trestního řádu. Jedná se o tyto možnosti:

- podání obžaloby,
- postoupení věci jinému orgánu k projednání,
- zastavení trestního stíhání,

---

⁵⁹ CHMELÍK, Jan et al. *Trestní řízení*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2014. s. 316.

- podmíněnému zastavení trestního stíhání,
- přerušení trestního stíhání,
- narovnání.

Jak je z uvedeného patrné, policejní orgán na konci prověřování ve věci vydává některé z uvedených rozhodnutí. Naproti tomu ve vyšetřování, pak na jeho konci předkládá spis státnímu zástupci, který musí na návrh policejního orgánu po prostudování spisu buďto souhlasit s uvedeným návrhem, či ve věci vydat jiné rozhodnutí.

6.2.1 Trestný čin zanedbání povinné výživy v rámci vyšetřování

Jak již bylo řečeno, na základě některého druhu podnětů, policejní orgán zahájí úkony trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 trestního řádu. Následně v průběhu prověřování trestného činu zanedbání povinné výživy shromažďuje ve věci poznatky, skutečnosti a důkazy vedoucí k objasnění prověřovaného skutku. Z výše popsaného postupu policejního orgánu vyplývá, že je nejprve prováděn výslech osoby oprávněné a následně i osoby povinné. Současně jsou dožadovány všechny možné druhy státních organizací, za účelem získání důležitých informací potřebných pro konečné rozhodnutí. Rovněž probíhá zajišťování především listinných důkazů, např. rodných listů dětí, různé rozsudky soudů, týkajících se uzavření či rozvodu manželství, svěření dětí do péče jednomu či druhému z rodičů, stanovení výše výživného nebo rozsudků o jeho snížení nebo zvýšení apod.

Jakmile nastane situace, kdy se policejnímu orgánu podaří nashromáždit dostatek důkazů o tom, že ve věci došlo k naplnění všech zákonných znaků trestného činu zanedbání povinné výživy a zároveň existuje dostatek důkazů o tom, že jej spáchala konkrétní osoba, zahájí trestní stíhání podle § 160 odst. 1 trestního řádu. Podle policejní praxe již ve většině případů není potřeba zajišťovat další případné důkazy, neboť v převážné míře již došlo k jejich zajištění v průběhu prověřování. Odpověď na všechna učiněná dožádání policejního orgánu a tím získání nepostradatelných informací ovšem zpravidla trvá delší dobu. Nemluvě o případech, kdy bylo ve věci zjištěno, že povinnému bylo výživné strháváno na základě exekučního příkazu. Policejní orgán musí v takovém případě zjistit, na základě jakého rozhodnutí bylo výživné strháváno, jakým zaměstnavatelem a konkrétně na které výživné byly exekuční srážky povinnému ze mzdy

strhávány. Dále je nutné zjistit, zda se jednalo o běžné či dlužné výživné, nebo dokonce o obojí.

Je třeba uvést, že v rámci vyšetřování je pak policejní orgán oprávněn konat stejné úkony jako při prověřování. Může tedy vyžadovat potřebná vysvětlení od osob, vyžadovat znalecké posudky, či odborná vyjádření atd. Navíc může s obviněným provádět identifikační úkony, a to pouze v případě spáchání úmyslné formy uvedeného trestného činu.

Obviněný může ve věci předkládat skutečnosti či důkazy sloužící k jeho obhajobě. Rovněž může podávat návrhy, žádosti, opravné prostředky a žádat policejní orgán, aby byly objasněny všechny skutečnosti svědčící v jeho prospěch. Ke své obhajobě si může buďto zvolit obhájce nebo se může ve věci hájit sám a vyjádřit se ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu a k důkazům o nich.

Státní zástupce pak stejně jako v případě prověřování koná dozor nad zachováním zákonnosti přípravného řízení.

6.3 Zkrácené přípravné řízení u trestného činu zanedbání povinné výživy

Jedná o zkrácenou formu přípravného řízení. Podmínky pro vedení zkráceného přípravného řízení pramení z ustanovení § 179a trestního řádu, jehož znění je:

Zkrácené přípravné řízení se koná o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Dále je tato podmínka ovšem doplněna dalšími zákonnými podmínkami, jimiž jsou⁶⁰:

- a) podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo
- b) v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 (14 dnů) postavit před soud.

U trestného činu zanedbání povinné výživy se v policejní praxi do nedávné doby v mnoha případech využívala právě tato zkrácená forma řízení. Pokud totiž policejní

---

⁶⁰ CHMELÍK, Jan et al. *Trestní řízení*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2014. s. 322.

orgán dokázal v poměrně krátké době v dané věci nashromáždit dostatek důkazů, pak nic nebránilo tomu, aby využil takového postupu. Existují samozřejmě případy, které jsou složitější a na jejichž rozřešení je potřeba více času. Ovšem i u těchto bylo možné zkrácenou formu řízení použít za předpokladu, že byl policejní orgán ve věci činný.

Postupně se objevovaly názory, zda vůbec zkrácené přípravné řízení u trestného činu zanedbání povinné výživy lze využít. V některých případech při skončení takového řízení, kdy policejní orgán předložil státnímu zástupci zprávu o výsledku řízení, nebyl ze strany státního zástupce podán návrh na potrestání a věc byla následně vrácena zpět s pokynem postoupení do vyšetřování. Příslušný státní zástupce pak své rozhodnutí zdůvodňoval tím, že ve věci nelze zkrácené přípravné řízení vést, neboť nebyly splněny všechny podmínky potřebné pro jeho vedení. Jako hlavní důvod uváděl delší dobu, po kterou policejní orgán věc v řízení vedl.

Nakonec v roce 2014 trestní kolegium Nejvyššího soudu vydalo stanovisko pod spis. zn. Tpjn 303/2014, v němž poukazuje, že zkrácené přípravné řízení se koná ve skutkově, právně a důkazně jednoduchých věcech. Tomuto by měla odpovídat i délka prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení. Dále bylo uvedeno, že zkrácené přípravné řízení nebude možné ve věci konat, uplynula-li od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 trestního řádu doba podstatně převyšující dva týdny. V takovém případě samosoudce podle § 314c odst. 1 písm. c) trestního řádu návrh na potrestání odmítne, neboť by nebyl naplněn smysl zmíněného řízení.

V souvislosti s uvedenými rozdíly mezi různými názory je na místě poukázat na stanovisko Nejvyššího soudu v Brně, vydané v roce 2010 pod spisovou značkou 42 To 365/2010, jehož znění je:

„Skutečnost, že pro přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku, bylo vedeno zkrácené přípravné řízení, není důvodem pro odmítnutí návrhu na potrestání podle § 314 odst. 1 písm. c) trestního řádu, neboť vedení zkráceného přípravného řízení nevylučuje použití ustanovení o účinné lítosti podle § 197 trestního zákoníku.

V případě vedení zkráceného přípravného řízení je skutek, ve kterém je spatřované spáchání přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku z pohledu ustanovení § 12 odst. 11 trestního řádu ukončen dnem doručení návrhu na potrestání podezřelému.“

V současné době jsou všechny případy trestného činu zanedbání povinné výživy vedeny ve vyšetřování. Tímto došlo alespoň k zamezení dalších případných spekulací, zda lze u tohoto trestného činu zkrácenou formu přípravného řízení využít, či nikoli. V případě zanedbání povinné výživy je vedení trestního řízení specifické a mnohdy časově náročné. Zákoné lhůty pro vedení a skončení zkráceného přípravného řízení jsou u přečinu zanedbání povinné výživy téměř vždy nedostačující. Z policejní praxe je vyšetřování využitelnější formou přípravného řízení, neboť je jím dán větší prostor pro získání všech nezbytných náležitostí důležitých pro konečné rozhodnutí.

7 Následky rozpadu vztahu či rozvratu manželství na život dětí

Pro všestranný rozvoj dítěte je důležité, aby mělo zajištěno dobré rodinné zázemí a žilo v úplné rodině. Pokud dojde k rozpadu vztahu či manželství, tedy v podstatě rodiny, ve většině případů to má na život dítěte dalekosáhlé negativní důsledky. Hlavní příčinou rozvratu manželství je porušování manželských povinností. Mezi takové patří povinnost manželů žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí⁶¹.

Rozpad manželství je jedním z nejsvízelnějších období, které se týká jak rodičů, tak především dětí. Má své aspekty sociální, etické, právní, emoční a také psychologické. Počet rozpadlých rodin každý rok v naší zemi dosahuje vysokých hodnot.

V České republice je každý rok rozvedeno okolo třiceti tisíc manželství. Lze tedy vypočítat, že je tímto ohroženo více než čtyřicet tisíc dětí. Konec manželství může účastníky rozvodu ovlivňovat po celý jejich život. Existuje ale i určitý počet rodin, jež žijí v trvalém rozvratu, ale o rozvod manželství z nezjištěných důvodů nepožádají. Dítě je v takových situacích vystavováno velké psychické zátěži, přičemž důsledky nemusí být pro jeho okolí znatelné. Mohou se projevit až v období puberty.

Nejčastěji vyskytující se problémem je zhoršení prospěchu ve škole, což je zapříčiněno ztíženou koncentrací. Popsané stresové situace mohou vést nejen k poruchám vývoje osobnosti dítěte. U chlapců např. hrozí antisociální chování, což je výsledkem dlouhodobé frustrace. Naopak dívky z rozvedených rodin jsou více staženy do sebe, jejich chování není tolik nekonformní, nicméně úzkost a s ní související poruchy koncentrace se projevují také⁶².

---

⁶¹ FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, xiv, s. 3.

⁶² MATĚJČEK, Z., *Krizové situace v rodině očima dítěte*, 1. vydání. Praha : Grada Publishing a.s., 2002, s. 44.

Neplacením výživného jsou především postiženy ženy s dětmi, čímž se ocitají v tíživé sociální i ekonomické situaci. Plněním výživného by měl být dítěti zajištěn dobrý tělesný i duševní rozvoj. Životní úroveň dítěte velmi často vyplývá z životní úrovně matky, kterou je vychovááno. Naproti tomu životní úroveň otce bývá ve srovnání s matkou několikanásobně vyšší. S tímto přímo souvisí nárok dítěte dosáhnout na životní úroveň rodiče, který je na tom „lépe“. Jak již bylo řečeno, společnost by měla využít všechny prostředky pro to, aby byly dětem zajištěny podmínky pro jejich budoucí životní vývoj. Částečnou pomoc lze spatřovat v zálohovaném výživném, o němž pojednává následující část.

8 Zálohované výživné

Jak již bylo v úvodní části této práce řečeno, pod pojmem „výživné“ si lze představit institut, kterým je zajišťována jednak výživa sama o sobě, tak rovněž uspokojování i ostatních hmotných, kulturních a jiných odůvodněných potřeb. Neplnění výživného se nejen v České republice, ale i v ostatních evropských zemích, nejčastěji dotýká dětí, a to především dětí nezletilých. V takových případech povinné subjekty nehradí oprávněným peněžní příspěvky, jejichž výše je v mnoha případech stanovena příslušným soudním rozhodnutím, tedy rozsudkem. Aby se mohlo dítě dostatečně rozvíjet, tak samozřejmě k tomu potřebuje i finanční prostředky. V případě neplnění výživného od povinných subjektů se jim těchto v požadované míře nedostává, neboť osoby povinné buďto hradí výživné jen sporadicky nebo vůbec. V minulosti již bylo mnoho debat a různých návrhů, jakým způsobem nejlépe zajistit oprávněné, vůči nimž není ze strany povinného výživné plněno tak, jak je zákonem požadováno. Jedním z takových řešení je i tzv. „zálohované výživné“. Tomuto institutu je věnována tato kapitola.

Obecně o zálohovaném výživném

Zálohované výživné je v současné době v podobě vládního návrhu. Jeho smyslem je podpora rodičů s dětmi v těch případech, kdy druhý rodič stanovené výživné řádně neplatí. Takové by bylo poskytováno za jasných a státem předem stanovených podmínek.

Je třeba uvést, že v České republice v současnosti není právně zakotven žádný nástroj, který by se podobal institutu zálohovaného výživného. Rodinám s dětmi, které se nehrazením výživného dostávají do nepříznivé finanční situace, mohou být za splnění jistých podmínek poskytovány dávky pomoci v hmotné nouzi. Současný systém se ovšem zdá být nedostačující a zároveň nevyhovující.

8.1 Historický vývoj zálohovaného výživného

Z hlediska historie byl již v československém právním pořádku institut podobný zálohovanému výživnému několikrát zaveden. Jako první lze uvést zákon č. 57/1948 Sb., o zálohování výživného dětem.

Týkal se dětí mladších 18 let věku, které musely být občany tehdejšího Československa. Další podmínkou byla skutečnost, že jejich nárok na výživné vůči osobám povinným byl stanoven právoplatným soudním rozhodnutím, či soudním smírem nebo vykonatelným notářským spisem. V poslední řadě byla dána podmínka, že vymáhání nároku na výživné bylo obtížné. Dávky byly poskytovány jak dětem mladším 18 let, tak dětem do 24 let jejich věku. Tyto se ovšem musely soustavně připravovat na budoucí povolání, či nebyly způsobilé k výdělku. Samotné zálohy byly poskytovány prostřednictvím komisí „okresní péče o mládež“. Poskytnutím zálohy pak přecházel nárok oprávněné osoby na výživné na stát. Povinný byl navíc zavázán komisi platit vedle dlužné částky navíc příspěvek ve výši 10 % této dávky ve prospěch státu.

Zákon byl účinný čtyři a půl roku, přičemž byl konstruován jako prozatímní řešení. Následně poté, co vstoupily v platnost zákony č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, dále zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném a především zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže, byl zákon č. 48/1952 Sb. zrušen právě posledním z uvedených předpisů. Obsahem § 12 citovaného zákona o sociálně právní ochraně mládeže bylo upraveno poskytování státního dětského příspěvku. Tento byl vyplácen dětem do 16 let věku (výjimečně do 25 let), a to aniž by se přihlíželo na to, zda bylo dítěti přiznáno výživné. V podstatě se tedy jednalo o náhradní výživné, které hraničilo s obecnou sociální dávkou potřebným dětem.

Zmíněný zákon o sociálně právní ochraně mládeže byl v platnosti až do r. 1964. Následně byl zrušen zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, jímž byla převzata úprava státního dětského příspěvku. Došlo pouze k přejmenování na příspěvek na výživu, jenž byl vyplácen jak dětem, vůči nimž nebylo výživné plněno (mělo povahu zálohovaného výživného státem), tak i v některých případech dětem, na něž výživné plněno bylo, či kterým nebylo nijak určeno.

Procesní podmínky příspěvku na výživu byly upraveny také vládním nařízením č. 59/1964 Sb., o úkolech národních výborů při péči o děti. Předmětné nařízení bylo následně zrušeno zákonem č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení, dle něhož měl být příspěvek na výživu vyplácen do 26. roku dítěte. Takové stanovení bylo ovšem v rozporu

s právní úpravou zákona o rodině, podle níž mělo dítě právo na tento příspěvek do 25. roku. Vše bylo sjednoceno až účinností novely zákona o rodině provedené zákonem č. 132/1982 Sb.

Další úpravou byla vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 182/1991 Sb., již se provádí zákon o sociální zabezpečení a zákon o působnosti orgánů ČSR v sociálním zabezpečení. Poskytovala příspěvek na výživu sociálně potřebnému nezaopatřenému dítěti, na něž povinná osoba výživné neplatí. Aby byl příspěvek na výživu poskytnut, bylo podmínkou, že povinná osoba výživné nehradí. Novelou zákona o rodině provedenou zákonem č. 91/1998 Sb., byl vypuštěn § 100 o povinnosti národního výboru vyplácet příspěvek na výživu.

Následující výraznou změnou byl přijatý zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu, na něž plynule navázal zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti. Podle tohoto se nezaopatřenému dítěti, jež bylo sociálně potřebné a k němuž povinná osoba vyživovací povinnost, kterou měla stanovenu soudem, neplnila, náležel příspěvek na výživu. Citovanými zákony bylo zálohované výživné změněno na příspěvek na výživu a zároveň začleněno do již zavedených dávek sociální potřebnosti vázaných na životní minimum.

Ze shora uvedeného vyplývá, že zálohování výživného státem bylo v našem právním řádu postupně oslabováno, kdy přijetím zákonů č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, a zákonem č. 112/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o životním a existenčním minimu a zákona o pomoci v hmotné nouzi, zmizelo úplně.

Výše uvedený zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu, byl s účinností od 1. ledna 2007 nahrazen zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Dále zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, byl ke stejnému datu nahrazen zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Tímto byl zaveden příspěvek na živobytí nahrazující neplacené výživné, o čemž pojednává § 32 citovaného zákona. Toto ustanovení bylo ovšem dnem 1. 1. 2012 ze zákona vypuštěno.

Je důležité uvést, že po roce 2000 bylo několikrát ve snaze problematiku nehrazeného výživného právně upravit. Zejména zásluhou sociální demokracie se do legislativního procesu dostaly celkem čtyři návrhy, a to z let 2001, 2005, 2007 a 2009. Jejich cílem bylo postavení zálohování státem posílit, nebo jej opět zavést. Z těchto návrhů měl největší úspěch návrh z r. 2005, který byl zastaven až prezidentským vetem, které se pak již v souvislosti se sněmovními volbami nepodařilo přehlasovat.

Návrh z r. 2001 počítal s tím, že vymáhání poskytnuté částky přejde na stát, ovšem nijak neomezoval maximálně poskytnutou částku. Dále počítal se 100% návratností poskytnutých částek.

Návrhy z r. 2005 a 2007 již takový limit vztahující se k výši poskytnutého náhradního výživného zahrnovaly. V ostatních bodech jsou zmíněné dva návrhy téměř totožné.

Nakonec návrh z r. 2009 již rezignoval na možnost vymáhání poskytnutého náhradního výživného. Naopak stanovil oprávněnému povinnost poskytnuté náhradní výživné vrátit v případě, kdy mu bylo výživné uhrazeno osobou povinnou, čímž se inspiroval ve slovenské právní úpravě. V roce 2009 z důvodu podstatných nedostatků nebyl nakonec návrh po projednání vládou přijat.

8.2 Současná právní úprava zálohovaného výživného v ostatních členských státech EU

Institut zálohovaného výživného je zaveden i v jiných evropských zemích. Z důvodu značně rozlišných sociálně-kulturních situací a právních systémů zemí je porovnání se zahraničními právními úpravami v této oblasti velice obtížné.

Většina zemí Evropské unie má institut zálohovaného výživného právně zakotven. Výjimkou je Velká Británie, která oplývá dvěma institucemi na podporu tzv. „sólo“ rodičů. Těmito je Child Support Agency a Child Maintenance Service. Výchozím podkladem pro stanovení nároku na zálohované výživné je platné rozhodnutí soudu. Podmínkou zahájení exekučního řízení či určité doby, po kterou není výživné ze strany povinného hrazeno, není vždy pravidlem. Předchozí vymáhání výživného není sledováno v Rakousku, Německu a Švýcarsku. Všechny tyto státy mají ovšem stanovenou maximální výši zálohovaného výživného. Oproti tomu jiné státy, např. Německo, mají stanovenou i částku minimálního výživného.

Naše sousední země Rakousko tento systém zavedla již v roce 1976 Spolkovým zákonem o platbách zálohy na výživu dětí (Unterhaltsvorschußgesetz), který byl novelizován v roce 1985 (BGBl. Nr. 451/1985). Tímto byly stanoveny podmínky pro poskytování zálohovaných plateb, jež má dítě dostávat. Dle tohoto muselo mít dítě rakouskou státní příslušnost, nezletilost, povinná osoba stanovené výživné neplatila nebo plnila jen částečně a existoval-li vynutitelný nárok, včetně úspěšných pokusů o jeho vynucení. K finanční situaci rodiče, jemuž bylo dítě svěřeno do péče, se nepřihlíželo.

Tento právní institut je založen na občanském právu a vtaňuje se pouze na rakouské občany.

Mnoho států má pro nárok na zálohované výživné, vedle obvyklých podmínek trvalého pobytu či zdržování se oprávněné osoby na území státu, určeny i další specifické podmínky. Tyto musí oprávněná osoba taktéž splňovat. Lze uvést např. Dánsko, Francii a Německo, kde musí pečující rodič žít sám bez nového partnera či manžela. V dalších zemích, jako např. ve Švédsku a Rakousku nárok nevzniká u dítěte, žijící ve společné domácnosti s povinnou osobou. Na Slovensku je nárok na náhradní výživné spjat s řádným plněním povinné školní docházky.

Zkoumáním finanční situace oprávněné osoby pro nárok na zálohované výživné se pak zabývá např. Belgie, Polsko, Maďarsko, Slovensko a některé švýcarské kantony. V Rakousku se pak navíc zkoumají životní poměry dítěte. Oproti tomu země, jako jsou Dánsko, Francie, Švédsko a Německo se příjmovou situací oprávněného subjektu nezabývají vůbec.

Na závěr je na místě uvést, že převážná většina států poskytnuté částky ve smyslu zálohovaného výživného následně vymáhá po povinné osobě. Návratnost a celková úspěšnost takového vymáhání ze strany státu je u jednotlivých zemí velmi odlišná.

8.3 Způsoby vymáhání výživného v současné právní úpravě

V případě neplacení výživného lze dlužné výživné vymáhat dvěma způsoby. Buďto cestou soudního výkonu rozhodnutí či formou exekuce.

Soudní výkon rozhodnutí

Takový návrh lze podat podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, a zákona o zvláštních řízeních soudních, a to k okresnímu soudu, v jehož obvodu má nezletilé dítě bydliště. Pro případ vymáhání dlužného výživného pro zletilé dítě je k tomuto příslušný obecný soud povinného rodiče. Výkon rozhodnutí lze podat jen v rozsahu navrženém oprávněnou osobou. Příslušný soud je dále oprávněn dotázat se povinného na jeho majetkové poměry. Pokud tento odmítne spolupracovat, lze jej postihnout uložením pořádkové pokuty. Náklady s tím spojené hradí povinný.

Exekuce

Jedná se o nejčastější formu vymáhání dlužného výživného. Exekuci lze provést pouze podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti. Exekuční návrh se pak podává přímo zvolenému exekutorovi.

Nejefektivnější forma exekuce je provádění srážek ze mzdy, kdy je možné takto postihnout až 2/3 části čisté mzdy. Jako další způsob řešení je prodej movitých a nemovitých věcí. V neposledním případě jde o exekuci pozastavením řidičského oprávnění, o čemž je pojednáno v předcházející části této práce.

Vymáhání výživného může překročit i hranice České republiky. Pro takový případ lze uvést situaci, kdy neplatící rodič žije v zahraničí. Oprávněný subjekt se následně může obrátit na Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Tato organizace se především zabývá vymáháním výživného na základě mezinárodních smluv. Výživné lze následně vymáhat na podkladě existujícího exekučního titulu, který musí být zahraničním soudem uznán.

8.4 Přípravované varianty zálohovaného výživného v ČR

- a) Varianta č. 1 – ponechání současného stavu, která nepočítá s vytvořením nové právní úpravy institutu zálohovaného výživného. Naopak počítá s pokračováním poskytování nepojistných dávek ve smyslu zákona o hmotné nouzi.
- b) Varianta č. 2 – zrevidování současného systému, především současné právní úpravy výživného a jeho vymáhání. Dále se zabývá zesílením fungování justice v této oblasti, efektivnějším způsobem vymáhání dlužného výživného soukromoprávní cestou a rozšíření spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí.
- c) Varianta č. 3 – přijetí zákona o zálohovaném výživném s následným regresivním nárokem vůči povinnému. V případě této varianty by stát za předem stanovených podmínek poskytoval zálohované výživné těm rodičům s dětmi, jimž se výživné nedaří vymoci, a to ani formou exekuce či výkonem soudního rozhodnutí. Následovalo by vymáhání poskytnutého výživného ze strany státu po povinném.
- d) Varianta č. 4 – přijetí zákona o zálohovaném výživném jako nepojistné dávky bez následného regresu. Tato varianta je totožná s předchozí variantou s tím rozdílem, že by následně nedocházelo k vymáhání poskytnutého výživného po povinném. Tímto by se zálohované výživné stalo tzv. nepojistnou sociální dávkou.

- e) Varianta č. 5 – rozšíření působnosti orgánů sociálně právní ochrany dětí v rámci vyživovací povinnosti v souvislosti s podáváním návrhů soudů.

Náklady navrhovaných variant

Varianta č. 1 – náklady by se oproti současnému stavu nezměnily, neboť by nedošlo k žádné nové právní regulaci, či administrativnímu zatížení.

Varianta č. 2 – vynutila by náklady spojené s revizí současné právní úpravy.

Varianta č. 3 – u této by již byly náklady spojené s poskytováním zálohovaného výživného, včetně nákladů na administrativu ohledně vymahatelnosti vyplaceného náhradního výživného. Dle vypracovaného odhadu tak celkové náklady na výplatu uvedené formy výživného lze stanovit na 789 milionů korun, a to v prvním roce účinnosti zákona. V dalších letech by náklady činily o 6 milionů korun méně. V rámci této úpravy se počítá s určitým výtěžkem získaným zpětným vymáháním. Další náklady lze přičíst na navýšení pracovních míst spjatých s touto agendou. Takové by byly odhadem ve výši 74,5 milionů korun.

Varianta č. 4 – zde je nutno počítat s náklady spojenými s vyplácením zálohovaného výživného a s absencí zpětného vymáhání. Případné náklady by pak činily odhadem 811 milionů korun.

Varianta č. 5 – v případě poslední varianty by se jednalo o zvýšení administrativní zátěže pro obce s rozšířenou působností související s podáváním příslušných návrhů soudům. To by samozřejmě znamenalo navýšení počtu zaměstnanců na úřadech.

Jako nejvhodnější se jeví varianta č. 3, spočívající v poskytnutí finanční pomoci oprávněným osobám, a to za předpokladu splnění určitých podmínek. Naopak jako nejméně vhodná se zdá být varianta č. 5.

Jak je z předešlého patrné, institut zálohovaného výživného má v našem státě již letitou historii, během níž několikrát došlo k jeho pozměnění či oslabení, které nakonec vyústilo až k jeho absolutnímu zrušení. Z uvedeného srovnání s dalšími členskými státy EU vyplývá, že zálohované výživné je ve většině zemí evropského společenství právně zakotveno. V současné době není tento institut v České republice zaveden, avšak nachází se ve stádiu vládního návrhu. Lze tedy doufat, že bude v právním pořádku naší země opět obnoven. Zájem celé společnosti by měla být snaha o co nejkomplexnější zajištění podmínek pro děti za účelem jejich všestranného vývoje. V soudobé společnosti k tomuto bezpochyby patří i disponovanost finančními prostředky, které nejsou v případě zanedbání povinné výživy oprávněné osobě poskytovány. V takovém případě přichází v úvahu případná pomoc státu. Opětovné zavedení institutu zálohovaného výživného v České republice je zajisté vykročení tím správným směrem.

9 Začlenění vyživovací povinnosti ve Školním vzdělávacím programu

U problému zanedbání povinné výživy jsou zcela nepochybně nejpočetnější postiženou skupinou děti. Tyto s uvedenou problematikou přicházejí prvně do styku buďto z vlastní zkušenosti, kdy žijí v neúplných rodinách, anebo v rámci výuky na základních, středních či vysokých školách.

V rámci provedeného dotazníkového šetření na základní a střední škole ve Slaném byly dětem v několika třídách předloženy jednoduché otázky s tímto problémem přímo související.

Na 2. Základní škole Komenského ve Slaném bylo jednáno jednak s ředitelem p. Mgr. Miroslavem Šindlerem, tak i jeho zástupkyní pí. Mgr. Miroslavou Golisovou. Zde bylo zjištěno, že se v 6., 7., 8. a 9. stupni vyučuje předmět občanská výchova zabývající se výchovou dětí k občanství. Dále, že se v 6., 7. a 9. stupni vyučuje rodinná výchova obsahující výchovu dětí k rodičovství. Daná výuka ovšem na samotnou vyživovací povinnost v osnovách Školního vzdělávacího programu zaměřena není. Látkou uvedených předmětů jsou vztahy mezi lidmi, soužití generací a partnerů.

Provedeným průzkumem u žáků pak bylo zjištěno, že 47 % dotázaných žije v neúplné rodině. Z celkového počtu 55 dětí pak 15 z nich odpovědělo, že neví, zda mají jejich rodiče vůči nim nějaké povinnosti.

Další navštívenou školou bylo Gymnázium Václava Beneše Třebízského ve Slaném. Zde autor jednal s ředitelem školy p. RNDr. Milanem Dundrem, CSc., dále s jeho zástupcem p. RNDr. Vladimírem Kulichem a v neposlední řadě s pedagogem Mgr. Vladimírem Sajdlem. Tento na uvedené škole vyučuje v prvním a druhém ročníku předmět občanská výchova. Bylo zjištěno, že ve druhém ročníku se tento předmět zabývá rodinným právem. Ve druhém pololetí se soustředí na vznik a zánik manželství, náhradní rodičovskou péči, povinnosti dětí a rodičů apod. Ze zjištěných skutečností vyplývá, že vyživovací povinnost v osnovách výuky této střední školy zavedena je.

Na jednu z položených otázek pak 65 % studentů odpovědělo, že v případě rozvodu manželství má vyživovací povinnost vůči svému dítěti pouze ten rodič, kterému bylo dítě svěřeno do péče. Totožný počet dotázaných je toho názoru, že opačná

vyživovací povinnost dětí vůči svým rodičům uzákoněna vůbec není. Na otázku „do kdy mají rodiče vůči svým dětem vyživovací povinnost“ z celkového počtu 69 dětí správně odpovědělo pouhých 29 studentů. Naopak většina dětí, konkrétně v počtu 33, má za to, že taková povinnost rodičům trvá do 26 roku věku dítěte. Tři studenti dokonce jako mezní hranici této povinnosti uvedli 15 rok věku dítěte. Jediný student pak na otázku nedokázal odpovědět vůbec.

Na základě zjištěného lze konstatovat, že děti nejsou v rámci výuky na základních a středních školách o tématu vzájemné vyživovací povinnosti dostatečně informovány. Z tohoto vyplývá, že dětem prostřednictvím Školního vzdělávacího programu není poskytován potřebný objem informací ohledně jejich práv a povinností týkajících se této problematiky. Zjištěné skutečnosti jsou celkem znepokojivé a alarmující, neboť mohou negativně ovlivnit jejich budoucí život.

10 Statistické údaje

Podle informací poskytnutých Ministerstvem práce a sociálních věcí se neplacení výživného dotýká kolem 55 tisíc českých dětí. Konečné číslo je ve skutečnosti o dost vyšší, neboť zde schází zásadní složka partnerů, kteří se pouze rozejdou poté, co si spolu pořídili děti. Lze odhadnout, že se uvedený problém týká přibližně 90 tisíc dětí. Lze podotknout, že podle Českého statistického úřadu české soudy jen za rok 2013 vydaly 156 tisíc exekucí týkajících se nedodržování alimentární povinnosti. Těmito měly být pokryty celkové dluhy čítající závratnou výši 13 miliard korun⁶³.

V problematice rozvodovosti manželství se Česká republika na území Evropy řadí na první příčky v negativním slova smyslu. V roce 2012 bylo v naší zemi uzavřeno celkem 45 206 sňatků, ovšem ve stejném roce jich bylo 26 402 soudy rozvedeno. V dalším roce bylo uzavřeno 43 499 manželství, avšak celých 27 895 jich bylo rozvedeno. Při srovnání s lety 2001 až 2008 však to bylo o 3-5 tisíc méně. Absolutní počet rozvodů tak reflektuje především dlouhodobý vývoj snižujícího se počtu sňatků, zatímco intenzita rozvodovosti se příliš nemění, zůstává vysoká. Od roku 2001 se pohybuje na úrovni 45-50 %.⁶⁴

Neméně důležitým údajem je skutečnost, že v České republice žije přes 570 tisíc neúplných rodin. V posledních letech lze zaznamenat rapidní nárůst vydaných rozhodnutí o stanovení výživného. V roce 2012 takových bylo 37 034, v následujícím roce již celkem 39 305 a nakonec v roce 2014 celkový počet činil 44 243 rozhodnutí. Dle odhadu Ministerstva práce a sociálních věcí je v polovině případů nikdo neplatí. To byl jeden z podnětů návrhu zálohovaného výživného.

Ze statistických údajů Policie České republiky vyplývá, že jen ve Středočeském kraji bylo v roce 2013 prověřováno celkem 2 365 případů zanedbání povinné výživy. V dalším roce byl celkový počet stanoven na 2 295. Jako zajímavost lze uvést skutečnost, že v roce 2012 bylo v České republice za spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy pravomocně odsouzeno 10 087 pachatelů, v roce 2013 pak 11 614 a za rok 2014 celkem 10 197 povinných⁶⁵.

---

⁶³*Neplacení výživného ze strany rodičů vůči dětem* [online]. 2015 [cit. 2015-11-1]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/domaci/362903-vyzivne-na-deti-neplati-polovina-rodicu.html>>.

⁶⁴*Statistické údaje o rozvodovosti sňatků* [online]. 2015 [cit. 2015-11-19]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu>.

⁶⁵*Statistické údaje o pachatelích zanedbání povinné výživy* [online]. 2015 [cit. 2015-11-21]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/kapitola/320198-14-r_2014-2700>.

Z interních statistik Policie České republiky pak dále vyplývá, že v roce 2014 celkový počet registrovaných trestných činů zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku dosáhl hodnoty 13 939 případů. V uvedeném roce se jednalo o 4,8% podíl z celkového počtu 288 660 registrovaných trestných činů. Ve stejném roce byly s 52,2% podílem nejčastěji páchanými trestnými činy krádeže podle § 205 trestního zákoníku. Druhou příčku pak s 5,7% podílem obsadily trestné činy poškození cizí věci podle § 228 trestního zákoníku. Na třetí příčce s 4,8% podílem skončily trestné činy ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 trestního zákoníku.

V následujícím roce 2015 v České republice dosáhla celková kriminalita hodnoty 247 628 skutků. Z toho bylo 12 089 případů zanedbání povinné výživy, což značilo 4,9% podíl z celku. V témže roce byly trestné činy krádeže s 47,5% podílem, poškození cizí věci s 6,4% podílem a trestné činy ohrožení pod vlivem návykové látky s 5,4% podílem z celkové registrované kriminality. Ostatní trestné činy mají, stejně jako v roce předešlém, procentuální podíl menší. Z uvedeného vyplývá, že trestný čin zanedbání povinné výživy se v letech 2014 a 2015 řadil na první příčky nejčastěji páchané trestné činnosti. Do budoucna v tomto ohledu bohužel zřejmě nelze očekávat žádnou výraznější změnu.

Z použitých policejních statistik je tedy patrné, že v roce 2015 počet registrovaných trestných činů oproti roku 2014 celkem výrazněji poklesl. Snad jen lze doufat, že klesající tendence vývoje registrované kriminality bude mít pokračující charakter.

11 Míra informovanosti veřejnosti o problematice vyživovací povinnosti

Jedním z vytyčených ústředních cílů bakalářské práce bylo pokusit se zjistit, jak obsáhle je veřejnost informována o problematice vyživovací povinnosti. Za tímto účelem bylo provedeno dotazníkové šetření, ve kterém bylo lidem položeno celkem 15 otázek. Z důvodu snazšího vyhodnocení byly použity pouze otázky uzavřené. Dotazník byl na sociální síti mezi respondenty rozeslán jednak v elektronické podobě a dále byl vyplňován v podobě tištěné. V průzkumu odpovědělo celkem 110 respondentů různých věkových kategorií, což lze hodnotit jako dostatečný počet k dosažení předurčeného cíle. Na základě vyhodnocení odpovědí lze konstatovat, že všichni dotázaní vědí, co pojem vyživovací povinnost znamená. Z celkového počtu dotázaných odpovídalo bezmála 65% žen. Více jak polovina respondentů byla starší 36 let, jedna třetina byla ve věkové kategorii do 35 let a v necelých 14% se jednalo o jedince mladší 25 let.

Otázka č. 1: *Setkali jste se s pojmem vyživovací povinnost v rámci výuky na základní či střední škole?*

Tato otázka byla zaměřena na zjištění, zda se dotázaní setkali s pojmem vyživovací povinnost během výuky na základní či střední škole. Necelých 74% respondentů odpovědělo záporně, naproti tomu zbylých 26% dotázaných odpovědělo kladně. Uvedené výsledky, s přihlédnutím k provedenému šetření mezi studenty a žáky na základní a střední škole, vypovídají o skutečnosti, že problematika vyživovací povinnosti není do výuky na školách dostatečně implementována.

Otázka č. 2: *Máte se zanedbáním vyživovací povinnosti vlastní zkušenost?*

Z celkového počtu dotázaných 80% odpovědělo, že nikoliv, přičemž 20% odpovědělo, že takovou zkušenost naopak má.

Otázka č. 3: *Znáte někoho ze svého okolí, kdo vyživovací povinnost vůči jinému neplní?*

Zde naopak 60% respondentů odpovědělo, že zná někoho, kdo vyživovací povinnost neplní. Ostatních 40% nikoho takového nezná.

Otázka č. 4: *Vyplývají všechny druhy vyživovací povinnosti z jednoho zákona?*

Na tuto otázku správně odpovědělo 65%, což představuje dvě třetiny všech dotázaných. U zbylých 35% je patrné, že jejich informovanost je v tomto směru nedostatečná.

Otázka č. 5: *Z jakého zákona pramení vyživovací povinnost rodičů vůči svým dětem?*

Téměř 54 % dotázaných je toho názoru, že tento druh vyživovací povinnosti rodičů pramení ze zákona o rodině. Dnem 1. 1. 2014 vešel v účinnost zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, jehož nedílnou součástí se stal zmíněný zákon o rodině. Uvedeným datem tedy zákon o rodině jako takový zanikl. Vyživovací povinnost rodičů vůči svým dětem tedy v současné době vyplývá právě z citovaného občanského zákoníku. Na tuto otázku správně odpovědělo celkem 42% respondentů. Zanedbatelná skupina tvořící 4% dotázaných si myslí, že taková povinnost pramení dokonce ze zákona jiného. Z uvedeného vyplývá, že více jak polovina dotázaných vůbec nezaregistrovala zánik zákona č. 94/1963, zákon o rodině, nebo si tuto skutečnost neuvědomuje.

Otázka č. 6: *Je v české legislativě uzákoněna vyživovací povinnost dětí vůči svým rodičům?*

Pozitivně odpovědělo celkem 68% respondentů, načež 32% je toho názoru, že taková povinnost v České republice uzákoněna není. Vyživovací povinnost rodičů vůči svým dětem je pro většinu dotázaných samozřejmostí, ovšem vyživovací povinnost v opačném směru již v podvědomí odpovídajících tolik uložena není.

Otázka č. 7: *Trvá vyživovací povinnost rodičů vůči svým dětem i v případě rozvodu jejich manželství?*

Převážná většina, konkrétně 89% respondentů, odpověděla správně. Téměř 6% dotázaných si myslí, že v případě rozvodu manželství vyživovací povinnost připadá jen tomu rodiči, jemuž nebylo dítě svěřeno do péče. Obdobný počet respondentů, konkrétně 4% je toho názoru, že vyživovací povinnost v takovém případě naopak připadá rodiči, kterému bylo dítě do péče svěřeno. 1% dotázaných odpovědělo, že vyživovací povinnost vůči dítěti oběma rodičům v takovém případě zcela zaniká. Z uvedeného vyplývá, že převážná většina respondentů je o takové povinnosti informována dostatečně.

Otázka č. 8: *Je smysluplné, že je zanedbání povinné výživy trestné a řeší jej policie?*

Kladnou odpověď zvolilo 89% respondentů, přičemž zbylých 11% je názoru opačného. Je na místě uvést, že cílem trestního řízení je donutit povinného k tomu, aby svou vyživovací povinnost plnil tak, jak mu ukládá zákon. Orgány činné v trestním řízení disponují všemi možnými způsoby, kterými povinného k řádnému plnění „alimentační“ povinnosti mohou přimět. Pokud by předmětná problematika nebyla řešena prostřednictvím Policie ČR jako trestný čin, zcela jistě by se situace ještě více zhoršila.

Otázka č. 9: *Měli by mít odsouzení během výkonu trestu odnětí svobody stanovenou povinnost pracovat, aby jim tak bylo výživné z vyplácené mzdy automaticky strháváno?*

Na tuto otázku celých 95% dotázaných odpovědělo „ano“, přičemž 5% respondentů odpovědělo, že nikoli. Přijetí takové možnosti by znamenalo novelizaci celého vězeňského systému, což by zahrnovalo jistě nemalé finanční náklady. Na druhou stranu by bylo docíleno stavu, kdy by oprávněným osobám byly finanční prostředky včas a pravidelně zajišťovány. Za účelem zajištění finanční náhrady by bylo možné takového systému využít i v mnoha dalších případech.

Otázka č. 10: *Myslíte si, že jsou v současné době možnosti vymáhání dlužného výživného dostačující?*

Necelých 85% respondentů si myslí, že takové možnosti dostačující nejsou. Ostatních 15% uvedlo, že způsoby vymáhání dlužného výživného v současnosti dostačují. Z praktického hlediska lze uvést, že vymáhání dlužného výživného po povinném subjektu je omezené, složité a mnohdy neúčinné. Nabízí se příklad, kdy

povinný pracuje tzv. „na černo“. Pro orgány činné v trestním řízení je kolikrát téměř nemožné zjistit skutečný příjem dotyčné osoby a následně jej dovést k odpovědnosti.

Otázka č. 11: *Existuje v ČR institut zálohovaného výživného, kterým je prostřednictvím státu výživné částečně plněno za neplaticího rodiče?*

U této otázky odpovědělo 58% dotázaných, že takový institut v současné době v ČR zaveden je, přičemž 42% respondentů si myslí, že nikoli. I zde lze poukázat na nedostatečnou informovanost veřejnosti o této problematice.

Otázka č. 12: *Je taková pomoc ve smyslu zálohovaného výživného spravedlivá a nezbytná?*

Více jak polovina dotázaných, konkrétně 66%, odpověděla kladně. Oproti tomu 34% respondentů si myslí, že taková pomoc spravedlivá a nezbytná není. Lze uvést, že dvě třetiny dotázaných případnou pomoc v podobě zálohovaného výživného spatřuje jako pozitivní prostředek při řešení tohoto problému.

Otázka č. 13: *Může neplaticí rodič v důsledku zanedbání povinné výživy vůči dítěti přijít o svůj řidičský průkaz?*

Zde 74% dotázaných odpovědělo, že taková možnost skutečně existuje. Ostatních 26% respondentů si myslí, že neplaticí rodič v důsledku svého počínání o řidičský průkaz přijít nemůže. Výsledné odpovědi lze mimo jiné zdůvodnit tím, že možnost odebrání řidičského průkazu je v praxi využíváno jen v minimálním počtu případů.

Závěr

Vyživovací povinnost lze považovat za jednu z nejzákladnějších odpovědností každého člověka vůči ostatním lidem. V reálném životě ovšem v mnoha případech dochází ze strany povinných subjektů k neplnění této zákonné povinnosti. Tato skutečnost vyplývá ze zjištěných statistický údajů.

Při naplnění všech zákonných znaků lze takové jednání právně kvalifikovat jako trestný čin zanedbání povinné výživy. V soudní praxi je nejčastěji se vyskytujícím trestným činem proti rodině a dětem. Současná platná právní úprava u trestného činu zanedbání povinné výživy oproti předchozí nově vymezila dobu, po kterou musí k neplnění vyživovací povinnosti docházet. Novelizací trestního zákoníku došlo v roce 2012 k zavedení zvláštního ustanovení o trestání. Na základě tohoto lze neplaticímu rodiči uložit přiměřené omezení, spočívající ve zdržení se řízení motorových vozidel. Porušením tohoto omezení se povinný vystavuje nebezpečí trestního stíhání za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 trestního zákoníku. Ve skutečnosti je ovšem možnost uložení takového omezení soudem využívána jen zřídka. Pokud je přece jen takový trest uložen, tak se jen v zanedbatelném počtu případů jeho aplikací podaří povinného donutit k tomu, aby svou vyživovací povinnost plnil tak, jak mu ukládá zákon.

Další alternativou pro docílení splnění vyživovací povinnosti ze strany povinného je zvláštní ustanovení o účinné lítosti podle § 197 trestního zákoníku. Je na místě položit si otázku, zda v praxi ze strany povinných subjektů nedochází spíše k jeho zneužívání. V případě, že povinný tohoto ustanovení využije a celou dlužnou částku nakonec uhradí, nastanou tím podmínky pro zánik trestnosti tohoto činu. Je pravdou, že v takových případech oprávněný nakonec získá finanční prostředky, ovšem až dodatečně a mnohdy se značným časovým odstupem. Je důležité si uvědomit, že je nutné tyto prostředky poskytovat především nezletilým dětem pro uspokojení jejich potřeb průběžně, a ne až dodatečně. Nabízí se tedy myšlenka, zda by nemělo být využití této možnosti limitováno tak, aby jej povinný mohl využít pouze jedenkrát.

Neplnění vyživovací povinnosti jsou policejní orgány na podkladě různých podnětů povinny řešit v přípravném řízení, jež je tzv. předsoudním stadiem trestního řízení. Do nedávné doby byla převážná většina případů zanedbání povinné výživy řešena formou zkráceného přípravného řízení. Z důvodu složitosti a náročnosti zajištění všech nezbytných náležitostí důležitých pro konečné rozhodnutí v předmětné věci, jsou

v současné době všechny takové případy vedeny pouze formou vyšetřování. Tento úsek přípravného řízení je oproti zkrácené formě z uvedených důvodů zcela jistě praktičtější a využitelnější. Smyslem trestního řízení není v tomto případě pachatele uvěznit, nýbrž donutit jej všemi možnými prostředky k tomu, aby svou zákonnou vyživovací povinnost vůči jinému řádně plnil. I přes vynaložení značného úsilí a využití všech dostupných možností, se orgánům činných v trestním řízení v mnoha případech tohoto cíle nepodaří dosáhnout.

V převážné většině případů, kdy byl pachatel za neplnění vyživovací povinnosti odsouzen, svou zákonnou povinnost tento nedodrží i nadále. Zde by mohlo platit např. pravidlo dvakrát a dost. Pokud totiž v zanedbání této povinnosti pokračuje i přes pravomocné odsouzení, lze důvodně předpokládat, že svou povinnost nebude plnit i v budoucnu. Jako případným řešením se nabízí možnost uložit pachateli trest odnětí svobody nepodmíněně s tím, že po dobu výkonu tohoto trestu, by měl dotyčný povinnost vykonávat pracovní činnosti. Výživné by následně z vyplacené mzdy za odvedenou práci bylo povinnému automaticky strháváno. Finanční prostředky by tak oprávněnému subjektu byly včas a pravidelně doručeny. V současné době ovšem žádnou takovou povinnost osoby ve výkonu trestu odnětí svobody nemají.

Návrh zákona o zálohovaném výživném se zdá být vykročení správným směrem. Smysl tohoto zákona spočívá v tom, že by za neplatícího rodiče bylo výživné částečně hrazeno státem a následně po tomto důsledně vymáháno. Tímto by byl částečně naplněn zájem společnosti, aby se zejména nezletilým dětem dostávalo tolik důležitých potřeb. Dle zjištěných skutečností je v právním pořádku ostatních zemí Evropské unie institut zálohovaného výživného ve většině případů již zaveden. Z historického hlediska byl do nedávna součástí i české legislativy, ovšem postupem času byl oslabován, až byl nakonec zrušen definitivně. V současnosti se tedy blíží doba, kdy by mohlo být zálohované výživné v České republice znovu zavedeno.

Provedeným dotazníkovým šetřením na základní a střední škole ve Slaném, bylo zjištěno, že děti nejsou o tématu vyživovací povinnosti v rámci Školního vzdělávacího programu dostatečně informovány. Obdobně znepokojivé výsledky byly zjištěny provedeným sociálním průzkumem u širší veřejnosti, což lze považovat za značný problém. Je na místě apelovat na obsáhlejší začlenění tohoto tématu do školních osnov, aby se tak předmětná problematika vstřípla do podvědomí lidí již v jejich dospívání. Ke zlepšení situace by jistě přispělo i obsáhlejší informování občanů ze strany zaměstnavatelů, různých státních institucí a neziskových organizací. Je samozřejmě

důležité znát dostatečně svá práva, ovšem neméně důležitá je znalost i svých povinností vůči ostatním.

Ze statistických údajů vyplývá, že v České republice je více jak 50% manželství nakonec rozvedeno. Neméně zarážející fakt je ten, že se neplacení výživného týká bezmála 100 000 dětí. V neposlední řadě je pak na místě uvést, že zanedbání povinné výživy se v České republice pravidelně řadí na pomyslnou čtvrtou příčku nejčastěji páchané trestné činnosti.

Bakalářská práce je zároveň zpracována a koncipována tak, aby mohla být případně využita jako metodická příručka pro ostatní policisty vyšetřující trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku. Vytyčených cílů bylo celkovým zpracováním bakalářské práce dosaženo.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2015, 927 s. ISBN 978-80-7478-750-8.
2. FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, xiv, 246 s. ISBN 978-80-7478-500-9.
3. FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2015, 392 s. ISBN 978-80-210-7687-7.
4. CHMELÍK, Jan et al: *Trestní řízení*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2014. 509 s. ISBN 978-80-7380-488-6.
5. JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha : Leges, 2010, 912 s. ISBN 978-80-87212-49-3.
6. JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha : Leges, 2014, 1248 s. ISBN 978-80-7502-049-9.
7. KOVÁŘOVÁ, D.: *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha : Leges, 2014, 168 s. ISBN 978-80-7502-023-9.
8. MATĚJČEK, Z., *Krizové situace v rodině očima dítěte*, 1. vydání. Praha : Grada Publishing a.s., 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
9. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 978-80-7478-616-7.
10. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II: § 140 až 421. Komentář*. 2. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 2150 s. ISBN 978-80-740-04285.

Legislativní zdroje

1. ČESKO. Ústavní zákon č. 2 ze dne 16. prosince 1992 *Listina základních práv a svobod*, 1993, 24 s. Dostupné z WWW:<<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1993&typeLaw=zakon&What=Rok&stranka=9>>.
2. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, Trestní zákoník, 1990, 464 s. Dostupné z WWW:<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.ISSN 1211- 1244.
3. ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 140 ze dne 29. listopadu 1961, Trestní zákon, 1961, 511 s. Dostupné z WWW:<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=140/1961&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
4. ČESKO. Zákon č. 115 ze dne 26. ledna 2006, O registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, 2006, 1376 s. Dostupné z WWW:<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=115/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
5. ČESKO. Zákon č. 390 ze dne 6. září 2012, O změně zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, 2012, 5008 s. Dostupné z WWW:<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=390/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
6. ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, Občanský zákoník, 2012, 1368 s. Dostupné z WWW:<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.
7. ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, O sociálně-právní ochraně dětí, 1999, 7681 s. Dostupné z WWW:<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Elektronické zdroje

1. NEPLACENÍ VÝŽIVNÉHO ZE STRANY RODIČŮ VŮČI DĚTEM[online]. 2015 [cit. 2015-11-1]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/domaci/362903-vyzivne-na-deti-neplati-polovina-rodicu.html>>.
2. STATISTICKÉ ÚDAJE O ROZVODOVOSTI SŇATKŮ[online]. 2015 [cit. 2015-11-19]. Dostupné z WWW:<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu>.
3. STATISTICKÉ ÚDAJE O PACHATELÍCH ZANEDBÁNÍ POVINNÉ VÝŽIVY[online]. 2015 [cit. 2015-11-21]. Dostupné z WWW:<http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/kapitola/320198-14-r_2014-2700>.

Ostatní zdroje

Kromě výše uvedených zdrojů byly v této bakalářské práci použity interní databáze a statistiky Policie České republiky.